

ΧΡΗΣΤΟΥ Α. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗ

ΜΕΡΟΣ Γ' - ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

3.- Θ Ε Μ Α Τ Α

στ) ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Γενική Εισήγησις

εἰς Ἐπιστημονικὴν Ἡμερίδα Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ροδόπης

(Κομοτηνὴ 22.3.2006)

ΚΕΙΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ

www.sartzetakis.gr

© Χρήστος Α. Σαρτζετάκης, Αγίας Σοφίας 6, 152 36 Ν. Πεντέλη

ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΟΣ ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ
ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΔΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΝ - ΑΤΟΜΙΚΗΝ ΧΡΗΣΙΝ
ΚΑΘΕ ΑΛΛΗ ΜΟΝΟΝ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΑΔΕΙΑΝ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΧΡΗΣΤΟΥ Α. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗ
 Τέως Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας

**ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ
 ΤΟ ΔΕΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΦΙΚΤΟΝ**

Γενική Εισήγησις
 εἰς Ἡμερίδα περὶ Ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος,
 ὁργανωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ροδόπης
 (Κομοτηνῆ, 22^α Μαρτίου 2006)

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Α) ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

- 1.- Αναθεώρησις μόνον συντρεχούσης ἐπαρκοῦς αἰτίας.
- 2.- Αναθεώρησις μόνον ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ ἄρθρου 110 τοῦ Συντάγματος.
- 3.- Τὸ δέον καὶ τὸ ἐφικτόν.

Β) ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΑΤ'ΙΔΙΑΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

- 5.- Τὸ Προοίμιον τοῦ Συντάγματος.
- 6.- Σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας.
 - Α) ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ
 - Β) ΑΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΘΕΣΕΙΣ
 - (α) Ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας.
 - (β) Ἡ περὶ «χωρισμοῦ» Κράτους καὶ Ἐκκλησίας θέσις.
 - (γ) Ἡ ὑφισταμένη ρύθμισις.
 - Γ) ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 - (1ον) Ἐπικρατοῦσα θρησκεία. Διάταξις διατηρητέα μὲ βελτίωσιν τῆς διατυπώσεως.
 - (2ον) Προσθετέα διάταξις περὶ ἀπαγορεύσεως χρησιμοποίησεως ὑπὸ κομμάτων ὀνομασίας καὶ συμβόλων ἐπικρατούσης θρησκείας.
 - (3ον) Καταργητέα ἢ διάταξις περὶ τηρητέων ἐκκλησιαστικῶν κανόνων.
 - (4ον) Διατηρητέον τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἐπέκτασίν του ἐπὶ ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.
- 7.- Ἡ ἀπονομή τῆς Δικαιοσύνης.
 - Α) Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ
 - (α) Ὁ ἰσχύων τρόπος ἐπιλογῆς.

- (β) Ἡ προτεινομένη ρύθμιση.
 (γ) Προϊστάμενοι τῶν Δικαστηρίων καὶ δικαστικός «συνδικαλισμός».
- Β) Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
 (α) Τὸ ἰσχύον καθεστῶς.
 (β) Ἀπεικταία ἢ ἴδρυσις Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.
- 8.- Τὰ Ἰδιωτικὰ Πανεπιστήμια.
 9.- Ἡ ἄσκησης τῆς νομοθετικῆς λειτουργίης.
 Α) Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΙΝ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
 Β) Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣ
- 10.- Αἱ «Ἀνεξάρτητοι Διοικητικαὶ Ἀρχαί». Ὁ περὶ αὐτῶν προβληματισμός.

^*^*^*^

Α) ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1.- Ἀναθεώρησης μόνον συντρεχούσης ἐπαρκούς αἰτίας.

Ὅπως καὶ ὁ περιφανῆς γάλλος δικαστής, λόγιος καὶ πολιτικός φιλόσοφος *Κάρολος Μοντεσκιέ* (1689-1755) ἐπιγραμματικῶς εἰς τὸ κλασσικὸν ἔργον του *«Περὶ τοῦ πνεύματος τῶν νόμων»* ἐτόνισεν, *«Il ne faut point faire de changement dans une loi sans une raison suffisante»* («δὲν πρέπει καθόλου νὰ μεταβάλλεται ἕνας νόμος χωρὶς ἐπαρκῆ αἰτίαν») ⁽¹⁾. Κατὰ μείζονα λόγον τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἐπὶ μακρὸν δεσμεύει τὴν ἐθνικὴν ζωὴν, ἀφοῦ κατὰ τὸ **ἄρθρον 110 § 1** τοῦ Συντάγματός μας νέα ἀναθεώρησης δὲν ἐπιτρέπεται πρὸ τῆς παρόδου πενταετίας ἀπὸ τῆς προηγουμένης.

Ἐπομένως καὶ ἡ ἤδη προωθημένη ἢ προτεινομένη μεταρρύθμιση τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματός μας πρέπει νὰ ἐξετασθῇ πρωτίστως ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἀναγκαιότητός της, ἐὰν δηλαδὴ ὄντως ὑπάρχουν εἰς τὸ Σύνταγμα ρυθμίσεις ἀποτυχοῦσαι ἢ ἔστω ἀπλῶς χρῆζουσαι βελτιώσεως, ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται ἡ ἀντικατάστασις των.

2.- Ἀναθεώρησης μόνον ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ ἄρθρου 110 τοῦ Συντάγματος.

Καὶ βεβαίως οἰαδήποτε ἀναθεώρησης τοῦ Συντάγματος τελεῖ ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ **ἄρθρου 110 § 1** αὐτοῦ. Ἔτσι ἀποκλείεται ἡ ἀναθεώρησης, μεταξὺ ἄλλων, τῶν διατάξεων, πὸν καθορίζουν τὴν βάσιν καὶ τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὡς Προεδρευομένης Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας.

Τὸ αὐτονόητον τοῦτο τονίζεται, διότι ἀπὸ ἐτῶν ἐπιχειρεῖται τοῦ σαφεστάτου αὐτοῦ ἀποκλεισμοῦ ἢ παράκαμψις. Συγκεκριμένως μὲ τὴν πρότασιν

(1) Βλέπε *MONTESQUIEU, De l' Esprit des lois*, par Gonzague Truc, ἔκδοσις Garnier, Παρίσι, 1961, τόμος Β', σελ. 291.

ἀναδείξεως τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὄχι ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ὅπως προβλέπεται καὶ γίνεται κατὰ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα (ἄρθρον 30 ἐπ.), ἀλλὰ δι' ἀμέσου ἐκλογῆς διὰ τῆς λαϊκῆς ψήφου. Ἔτσι ὁμως, μὲ ἀλλὰ γὴν τῆς ἐμμέσου, διὰ τῆς Βουλῆς, λαϊκῆς νομιμοποιήσεως τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἰς ἄμεσον, διὰ τῆς λαϊκῆς ψήφου, νομιμοποίησιν, **μεταβάλλεται ἡ βάση καὶ ἡ μορφή τοῦ Πολιτεύματός μας** ἀπὸ ἀπλῶς Προεδρευομένης **Κοινοβουλευτικῆς** Δημοκρατίας, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον ἡ Βουλὴ ἀντλεῖ ἀμέσως ἐκ τοῦ λαοῦ, διὰ τῆς ψήφου του, τὴν νομιμοποίησιν, εἰς **Προεδρικὴν** Δημοκρατίαν, ἀφοῦ τὴν ἄμεσον διὰ τῆς λαϊκῆς ψήφου νομιμοποίησιν θὰ ἔχη πλέον καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας (²).

3.- Τὸ δέον καὶ τὸ ἐφικτόν.

Ὁ ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως προβληματισμὸς πρέπει νὰ κινηθῇ ὄχι μόνον εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ δέοντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐφικτοῦ.

Ἡ προσέγγισις, ὅτι ἐπιβάλλεται ὁ ἀναθεωρητικὸς νομοθέτης νὰ θεσμοθετήσῃ τὸ δέον, ἀδιαφορῶν διὰ τὴν πάντοτε ἐνέχουσαν λύσιν συμβιβασμοῦ σκοπιμότητα τοῦ οἰουδήποτε ἐφικτοῦ, παρὰ τὴν ἐμφανῆ καθαρότητά της, κοινωνικῶς δὲν εἶναι ἀναμάρτητος.

Πράγματι, ὅπως ὁ ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων γάλλων συνταγματολόγων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, διάσημος διὰ τὰς ἀναπτύξεις του ὑπὸ τὴν ζείδωρον πάντοτε αὖραν τῆς κοινωνιολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας, **Léon Duguit**, ἤδη τὸ 1920-1921 εἰς παραδόσεις του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Κολούμπια τῆς Νέας Ὑόρκης τῶν Η.Π.Α. μὲ θέμα «*Κυριαρχία καὶ Ἐλευθερία*», μετὰ πειστικότητος ἐδίδαξε, «*αἱ ιδέαι μιᾶς ἐποχῆς εἶναι ἀφ' ἑαυτῶν κοινωνικὰ γεγονότα καὶ ἐν σπουδαῖον στοιχεῖον τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως. Ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς ἀσκοῦν μίαν εὐθειαν δράσιν ἐπὶ τῆς πορείας τῶν γεγονότων· καὶ θὰ ἔλεγα, ὅτι ἀσκοῦν μίαν ἐπιρροὴν τόσον περισσότερον ἰσχυράν, ὅσον περισσότερον ψευδεῖς εἶναι*» (³). Κατὰ κοινὴν πείραν καὶ ἀντίληψιν πιστεύω ὅλων μας, ἢ διαπίστωσις τοῦ γάλλου σοφοῦ, ὄντως διαχρονικῆς ἐμβελείας, εὐρίσκει πλήρη τὴν ἐπαλήθευσίν της καὶ εἰς τὸν ἑλληνικὸν ὀρίζοντα. Προσοχὴ λοιπὸν εἰς αἰθεροβάμονας προτάσεις ἀναθεωρήσεως, ἱκανοποιούσας μὲν ἴσως τὸ δέον, ἀλλὰ ὑπερβαίνουσας κατὰ πολὺ καὶ μάλιστα πολὺ ἐπικινδύνως διὰ τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν μας γαλήνην καὶ συνοχὴν τὸ ὄριον τοῦ ἐφικτοῦ.

B) ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΑΤ'ΙΔΙΑΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

(²) Βλέπε σχετικῶς καὶ τὸ ἄρθρον **Χρήστου Α. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗ**, *Περὶ τοῦ τρόπου ἐκλογῆς Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ ἀρμοδιοτήτων αὐτοῦ*, εἰς δύο συνεχείας εἰς τὴν ἐφημερίδα *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΝ* τῆς 4 καὶ 5.10.2000, ὅπου εἰς τὴν § 10 καὶ οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς ἀμέσου ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Τὸ κείμενον ὑπάρχει πληρὴς καὶ εἰς τὴν ἰστοσελίδα www.sartzetakis.gr (εἰς Μέρους Γ', *Θέσεις καὶ ἀπόψεις*, ὑπὸ 3. *Θέματα*, στοιχ.δ').

(³) Βλέπε **Léon Duguit**, *Souveraineté et liberté*, Παρίσι 1921, ἔκδοσις Félix Alcan, σελ. 69-ἐπανέκδοσις τοῦ ἔργου ἀπὸ τὰς Ἐκδόσεις La Mémoire du Droit, Παρίσι 2002.

5.- Τὸ Προοίμιον τοῦ Συντάγματος.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ὑπάρχει ἡ ἐπίκλησις «*Εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος*». Πρόκειται περὶ παραδοσιακῆς ἀναφορᾶς, ἀπαντώσης ἤδη εἰς τὰ τρία πρῶτα Συντάγματα τῆς Ἐπαναστατικῆς περιόδου, δηλαδὴ τῶν Ἐθνικῶν Συνελεύσεων Α' τῆς Ἐπιδαύρου (1^{ης} Ἰανουαρίου 1822), Β' τοῦ Ἄστρους (13^{ης} Ἀπριλίου 1823) καὶ Γ' τῆς Τροιζήνος (1^{ης} Μαΐου 1827), ὡς καὶ εἰς ὅλα τὰ μεταγενέστερα ἰσχύσαντα μέχρι καὶ τοῦ σημερινοῦ, μὲ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ *Ἡγεμονικοῦ*, καλουμένου, Συντάγματος τοῦ 1832 (Ε' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως) καὶ τοῦ δημοκρατικοῦ τοῦ 1927.

Σημειωτέον, ὅτι ἡ ἐπίκλησις αὐτὴ ἐπεχειρήθη νὰ ἀφαιρεθῆ ὀλοσχερῶς κατὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ «Συντάγματος» τῆς δικτατορίας τοῦ 1968 μὲ πρότασιν αὐτοῦ τοῦ δικτάτορος *Γεωργίου Παπαδοπούλου*, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ἐπισήμως δημοσιευθέντα τὸ 1971 «Πρακτικὰ συζητήσεως ἐπὶ τοῦ Συντάγματος 1968» τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου (σελ. 665), ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι ἡ πρότασίς του δὲν εὔρεν ἀποδοχὴν (αὐτὸ δὲν προκύπτει ἀπὸ τὰ πρακτικά), πάντως τελικῶς ἡ ἐπίκλησις διετηρήθη εἰς τὰ «συνταγματικά» τῆς δικτατορίας κείμενα.

Ἀλλὰ Ἕλληνες πολῖται εἶναι καὶ ἀλλοθρησκοὶ, μὴ πιστεύοντες εἰς τὸ περὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος δόγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἔτσι δι' αὐτοὺς τὸ Προοίμιον τοῦ Συντάγματος οὐδεμίαν ἐκφράζει δέσμευσιν συνειδήσεως. Καὶ ἐὰν τοιοῦτο Προοίμιον ἦτο ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν μόνον Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες ἐξηγέθησαν κατὰ τοῦ ἀλλοθρήσκου Ὁθωμανοῦ δυνάστου καὶ κανεὶς ἄλλος ἐκ τῶν κατοικούντων εἰς τὴν χώραν μας (οὔτε οἱ Καθολικοί, οὔτε οἱ Ἑβραῖοι, οὔτε βεβαίως οἱ Μουσουλμάνοι), ὅπως καὶ διὰ τὴν ἀκολουθήσαντα περίοδον τῶν περαιτέρω ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων τοῦ Ἔθνους, τώρα λόγῳ μεταβολῆς τῶν κοινωνικῶν δεδομένων *ἐπιβάλλεται, νὰ ἀκολουθήσωμεν μέσῃ ὁδῶν : τὸν περιορισμὸν τοῦ Προοιμίου εἰς ἐπίκλησιν μόνον τοῦ Θεοῦ ἀορίστως*, ὅπως γίνεται εἰς τὸ *Σύνταγμα* τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας τῆς 23.5.1949, ἀκριβῶς διὰ νὰ καλύπτονται ὅλοι οἱ Ἕλληνες πολῖται ἀνεξαρτήτως θρησκευματος.

6.- Σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας.

Α) ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ἀπὸ πολλῶν πλευρῶν, ὄχι τῆς Κυβερνήσεως, διατυποῦται καὶ μάλιστα ὡς πρωταρχικὴ ἡ *ἀξίωσις «χωρισμοῦ» Κράτους καὶ Ἐκκλησίας, δι' ἀναθεωρήσεως τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος*. Τὸ θέμα ἀπαιτεῖ ἰδιαίτεράν ἀπὸ πολλῶν πλευρῶν προσοχήν. Αὐτὴν ἐπιβάλλουν ἡ ἀπὸ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 καὶ ἐντεῦθεν συνταγματικὴ μας παράδοσις· καὶ τὸ κατὰ συντριπτικὴν πλειονοψηφίαν ὁμόθησκον τῶν Ἑλλήνων.

Προοιματικῶς πρέπει νὰ τονισθῆ, ὅτι ἡ προκειμένη *διαμάχη* ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Κράτους μετὰ τῆς Ὁρθόδοξου μόνον Ἐκκλησίας, εἰς τὴν

ρύθμισιν τῶν ὁποίων καὶ μόνον περιορίζεται τὸ **ἄρθρον 3** τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος.

Β) ΑΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΘΕΣΕΙΣ

Αἱ ἐπὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ Κράτους καὶ Ἐκκλησίας ἐκατέρωθεν θέσεις ἐσφαλμένως μᾶλλον τίθενται. Οὕτω :

(α) Ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ πλευρᾶς Ἐκκλησίας συχνάκις ὑποστηρίζεται, ὅτι τὰς ἐν λόγῳ σχέσεις διέπει ἀνέκαθεν ἡ ἀρχὴ τῆς συναλληλίας, ἢ καθιέρωσις τῆς ὁποίας ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ θιγῇ. Ἡ θέσις αὕτη εἶναι καὶ ἀνιστόρητος καὶ στερεῖται ἐρείσματος. Ἀνιστόρητος, διότι σχέσις συναλληλίας Κράτους καὶ Ἐκκλησίας οὐδέποτε ὑπῆρξε, οὔτε κατὰ τὴν ἐνδοξωτέραν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Βυζαντινὴν περίοδον, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι κατ' αὐτὴν οἱ Πατριάρχαι ἀνῆρχοντο εἰς τὸν θρόνον καὶ καθηροῦντο ἐξ αὐτοῦ, ἢ καὶ ἐφυλακίζοντο, κατὰ τὴν αὐθαίρετον θέλησιν τοῦ Αὐτοκράτορος, οὔτε βεβαίως ἴσχυσε εἰς οἰανδήποτε μεταγενεστέραν τῆς Ἱστορίας μας περίοδον. Στερεῖται δὲ ἡ περὶ συναλληλίας θέσις ἐρείσματος καὶ διὰ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον, ἀφοῦ τὸ Σύνταγμά μας, ὅπως ἄλλως τε μὲ παρομοίας διατυπώσεις καὶ τὰ προηγούμενα, καθιεροῖ διὰ τὰς σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας τὸ σύστημα τῆς **νόμῳ κρατοῦσης Πολιτείας**, δηλαδὴ τῆς ὑπεροχῆς τῆς τελευταίας αὐτῆς ⁽⁴⁾. Ὑπεροχῆς, ἐκφραζομένης καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀσκουμένης πολλαπλῶς, διὰ νόμων δὲ ἐπιβαλλομένης, ἐποπτείας ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ «ἐπιτηρήσεως» ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν λειτουργῶν (καὶ μάλιστα πάσης γνωστῆς θρησκείας) ⁽⁵⁾

(β) Ἡ περὶ «χωρισμοῦ» Κράτους καὶ Ἐκκλησίας θέσις.

Ὅπως καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς ἀξιώσις ἐπιβολῆς διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος τοῦ «χωρισμοῦ» Κράτους καὶ Ἐκκλησίας, ὑπερβαίνει τὸ σκοπούμενον, ἀφοῦ αἱ Συνταγματικαὶ μὲν ἐπὶ τῶν σχέσεων Κράτους καὶ Ἐκκλησίας ρυθμίσεις, ὅπως θὰ καταδειχθῇ, οὐδὲν πρόβλημα προσβολῆς οἰασδήποτε δημοκρατικῆς ἀρχῆς δημιουργοῦν, ὡς πρὸς τὰς νομοθετικὰς δέ, ἢ Πολιτεία ὡς νόμῳ κρατοῦσα, κατὰ τὸ ἰσχῶν Σύνταγμά μας, ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ εἰς οἰασδήποτε ἐπιθυμητὰς μεταβολὰς ἐπὶ τῶν σχέσεων τῆς μὲ τὴν Ἐκκλησίαν δι' ἄπλοῦ νόμου χωρὶς συνταγματικὴν μεταρρύθμισιν, τηροῦσα βεβαίως σχετικὰς συνταγματικὰς διατάξεις, ὅπως τοῦ **ἄρθρου 18 § 8**, ὡς πρὸς τὸ ἀναπαλλοτρίωτον

(4) Βλέπε ἐκτενῶς **Ἀλεξάνδρου ΣΒΩΛΟΥ – Γεωργίου ΒΛΑΧΟΥ**, *Τὸ Σύνταγμα τῆς Ελλάδος*, τόμος Α', 1954, σελ. 30 ἐπ.,- **Χρήστου ΣΓΟΥΡΙΤΣΑ**, *Συνταγματικὸν Δίκαιον*, τόμος Β', τεῦχος α', 1964, § 60 ἀριθ. 2, σελ. 133,- **Κωνσταντίνου ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ**, *Ἐπίτομο Συνταγματικὸ Δίκαιο*, 12^η ἔκδοσις, 2001, ἀριθ. 363, στοιχ. Δ', σελ. 569.

(5) Βλέπε ἐπ' αὐτῶν ἐκτενῶς **Ἀλεξάνδρου ΣΒΩΛΟΥ – Γεωργίου ΒΛΑΧΟΥ**, *μνημονευθὲν ἔργον* σελ. 53 ἐπ.

τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας συγκεκριμένων Μονῶν, καὶ πάσης ἐν γένει περιουσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σινᾶ, ἢ τοῦ **ἄρθρου 105**, ὡς πρὸς τὸ καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

(γ) Ἡ ὑφισταμένη ρύθμισις.

Τὸ περὶ τῶν σχέσεων Κράτους καὶ Ἐκκλησίας **ἄρθρον 3** τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος διακηρύσσει τὴν Ὁρθόδοξον ὡς ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ καθορίζει τὴν διοίκησιν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῆς τηρητέους Ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας.

Περαιτέρω ἄλλαι διατάξεις τοῦ Συντάγματος, **καὶ** τὴν ἐλευθερίαν κάθε γνωστῆς θρησκείας **καὶ** τὸ ἀνεμπόδιστον τῆς λατρείας τῆς **καὶ** τὸ ἀπαραβίαστον τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως (**ἄρθρον 13**), **καὶ** τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν διακρίσεων λόγῳ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων (**ἄρθρον 5 § 2**) θεσπίζουν· ἐνῶ διὰ τοῦ **ἄρθρου 14 § 3** ἐνιαίως ἀντιμετωπίζεται ἡ δυνατότης κατασχέσεως ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων ἐπὶ προσβολῆς ὄχι μόνον τῆς χριστιανικῆς, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλης γνωστῆς θρησκείας. Τέλος τὸ **ἄρθρον 59**, περὶ θρησκευτικοῦ ὄρκου τῶν βουλευτῶν, ὀρίζει τὸν τύπον τοῦ μόνον διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους, ἐνῶ διὰ τοὺς ἄλλοθρήσκους ἢ ἑτεροδόξους βουλευτὰς προβλέπει, ὅτι αὐτὸς δίδεται κατὰ τὸν τύπον τῆς ἰδικῆς τῶν θρησκείας ἢ τοῦ ἰδικοῦ τῶν δόγματος. Μὲ τὰς εἰδικωτέρας συνταγματικὰς αὐτὰς ρυθμίσεις καὶ ἡ χώρα μας ἀποστέργει τὴν τυφλὴν Θεοκρατίαν καὶ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν, συντονίζουσα τὸν ἐθνικὸν μας βηματισμὸν πρὸς αὐτὸν ὄλων τῶν ἄλλων πολιτισμένων καὶ δημοκρατικῶν χωρῶν τῆς οἰκουμένης.

Γ) ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ἦδη ἐπὶ τροχάδην διεξερχόμενοι τοὺς περὶ τῶν σχέσεων Κράτους καὶ Ἐκκλησίας ὁρισμούς, ὡς ἀνωτέρω, τοῦ **ἄρθρου 3** τοῦ Συντάγματος παρατηροῦμεν τὰ ἀκόλουθα :

(1ον) Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς θρησκείας τῆς **Ὁρθοδόξου** Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὡς **ἐπικρατούσης θρησκείας** εἰς τὴν χώραν μας ἐκφράζει μίαν πασιδὴλον κοινωνικὴν πραγματικότητα. Δὲν ἔχει τὴν ἐννοίαν, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος θρησκεία ὑπερέχει τῶν ἄλλων ἢ ἀσκεῖ ἐξουσίαν τινὰ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰς τὴν Ἑλλάδα θρησκευμάτων. Ἀπλῶς σημαίνει, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος θρησκεία εἶναι ἡ **ἐπίσημος θρησκεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους**, ἡ κρατικὴ μας θρησκεία. Καὶ δὲν πρόκειται περὶ καινοφανοῦς ρυθμίσεως. Καὶ εἰς τὴν **Μεγάλην Βρεταννίαν** ἡ Ἐκκλησία εἶναι κρατικὴ· καὶ εἰς τὴν **Δανίαν** κατὰ τὸ Σύνταγμά τῆς τῆς 5.6.1953 ἡ **Εὐαγγελικὴ Λουθηρανὴ Ἐκκλησία** ρητῶς ἀναγορεύεται εἰς «**Ἐθνικὴν Δανικὴν Ἐκκλησίαν**» (**ἄρθρον 4**), καὶ ὁ Βασιλεὺς ρητῶς ἐπιτάσσεται ὅτι ὀφείλει νὰ ἀνήκη εἰς αὐτὴν (**ἄρθρον 6**). Καὶ φυσικὰ οὐδεὶς σοβαρὸς ἐπιστήμων ὑπεστήριξε ποτέ, ὅτι τοιοῦτοι ὁρισμοὶ ἀντίκεινται εἰς οἰανδήποτε δημοκρατικὴν ἀρχήν.

Αἱ συνέπειαι τῆς καθιερώσεως τῆς Ὁρθοδόξου ὡς **ἐπικρατούσης** θρησκείας, **ἐκ τοῦ Συντάγματος μὲν** εἶναι, ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πρέπει

νά είναι Ὁρθόδοξος Χριστιανός, ἀφοῦ, κατὰ τὸ ἄρθρον 33 § 2, ὁ τύπος τοῦ ὄρκου του ὀρίζεται κατὰ τὸ Ὁρθόδοξον δόγμα, ρύθμισις ἀψογος, μὴ προσβάλλουσα καμμίαν δημοκρατικὴν ἀρχήν, ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ θρησκευμα τῆς συντριπτικῆς πλειονοψηφίας τῶν Ἑλλήνων, ἀκολουθουμένη δὲ καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ὅπως π.χ. τὴν Δανίαν, ὅπου κατὰ τὸ Σύνταγμά της, ὡς ἐλέχθη, ὁ Βασιλεὺς ὀφείλει νὰ ἀνήκη εἰς τὴν *Εὐαγγελικὴν Λουθηρανὴν Ἐκκλησίαν* (ἄρθρον 6), τὴν ἀναγορευομένην εἰς «*Ἐθνικὴν Δανικὴν Ἐκκλησίαν*» (ἄρθρον 4). **Τὰ ἐκ τῆς κοινῆς δὲ νομοθεσίας** διάφορα «*προνόμια*» τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν δημιουργοῦν συνταγματικὸν πρόβλημα, ἐκ τῆς φύσεώς των δυνάμενα δι' ἀπλοῦ νόμου ἐκάστοτε νὰ ρυθμίζωνται.

Ἐπομένως, ἡ συνταγματικὴ καθιέρωσις τῆς *ἐπικρατοῦσης* θρησκείας ἐπιβάλλεται νὰ διατηρηθῆ, ἢ διατύπωσις ὅμως νὰ ἀντικατασταθῆ διὰ τῆς ὀρθοτέρας, περὶ τῆς *Ὁρθοδοξίας ὡς θρησκείας τοῦ Κράτους εἰς τὴν Ἑλλάδα*, ὅπως προετάρθη εἰς τὴν Δ' Συντακτικὴν Συνέλευσιν ὑπὸ διαπρεπῶν πολιτικῶν, τῶν ἀειμνήστων *Ἀλεξάνδρου Παπαναστασίου* καὶ *Γεωργίου Καφαντάρη* (6).

(2ον) Ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἢ ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῆς συντριπτικῆς πλειονοψηφίας τοῦ λαοῦ, ἐπίσημος τοῦ Κράτους μας θρησκεία, δὲν νοεῖται ἡ ὀνομασία καὶ τὰ σύμβολά της νὰ γίνωνται ἀντικείμενον ἰδιωφελοῦς σφετερισμοῦ καὶ ἐκμεταλλεύσεως ἀπὸ κανένα, καὶ μάλιστα ἀπὸ πολιτικὰ κόμματα.

Ἐπομένως, ἐπιβάλλεται καὶ παρ' ἡμῖν ἡ *θέσπισις συνταγματικῆς ἀπαγορεύσεως*, παρομοίας πρὸς αὐτὴν τοῦ ἄρθρου 51 § 3 τοῦ Συντάγματος τῆς *Πορτογαλίας* τῆς 2.4.1976, κατὰ τὸ ὅποιον τὰ πολιτικὰ κόμματα δὲν ἠμποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦν ὀνομασίαν περιέχουσαν ἐκφράσεις ἀνακαλοῦσας εὐθέως θρησκείας ἢ ἐκκλησίας ἢ ἐμβλήματα δυνάμενα νὰ προσομοιωθοῦν πρὸς σύμβολα ἔθνικὰ ἢ θρησκευτικά.

(3ον) Ὅριζουσα ἡ διάταξις τοῦ **ἄρθρου 3 § 1** τοῦ Συντάγματος, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος «*τηρεῖ ἀπαρασάλευτα τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνες καὶ τὶς ἱερὰς παραδόσεις*», ἐγέννησε προβλήματα περὶ ποίας φύσεως κανόνων πρόκειται. Τελικῶς ἐκράτησεν ἡ λύσις ὅτι ἐννοοῦνται οἱ δογματικοὶ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι οἱ διοικητικοί, οἱ ὅποιοι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των ὑπόκεινται εἰς μεταβολάς (7). Ἡ λύσις εἶναι ὀρθή, *ὀρθότερον* ὅμως θὰ ἦτο, ἐὰν ἡ διάταξις *ρητῶς* περιορίζετο εἰς τοὺς «*περὶ τὸ δόγμα καὶ τὴν λατρείαν*» ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας.

Πάντως ἐπιβάλλεται τώρα ἡ *κατάργησις τῆς διατάξεως αὐτῆς*. Διότι δὲν ἐπιτρέπεται τὸ Σύνταγμα νὰ διαλαμβάνη ὀρισμοὺς περὶ τῶν τηρητέων Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ὑπὸ τῆς, ἔστω καὶ ἐπικρατοῦσης εἰς τὸ Κράτος, Ἐκκλησίας. Κἄτι τέτοιο εἶναι ἀσύμβατον πρὸς αὐτὴν τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ

(6) Βλέπε ἐπ' αὐτῶν *Χρήστου ΣΓΟΥΡΙΤΣΑ*, *Συνταγματικὸν Δίκαιον*, τόμος Β', τευχὸς α', 1964, § 59 ἀριθ. 1, σελ. 123.

(7) Βλέπε οὕτω *Ἀλεξάνδρου ΣΒΩΛΟΥ – Γεωργίου ΒΛΑΧΟΥ*, *Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος*, τόμος Α', 1954, σελ. 61 ἐπ.,- *Χρήστου ΣΓΟΥΡΙΤΣΑ*, *Συνταγματικὸν Δίκαιον*, τόμος Β', τευχὸς α', 1964, § 60 ἀριθ. 1, σελ. 131 ἐπ. Ἀντιθέτως *Νικολάου Ν. ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ*, *Σύστημα τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου τῆς Ἑλλάδος*, τόμος Γ', ἔκδοσις 4^η, 1923, σελ. 310 ἐπ.

περιεχόμενον τοῦ Συντάγματος καὶ μάλιστα χώρας δημοκρατικῆς. Αὐτὸ θὰ ἐδικαιολογεῖτο ἴσως κατὰ τὸ παρελθόν, ἐκ τῆς ἀνάγκης πατάξεως ἀναφαινομένων ἐκκλησιαστικῶν αἰρέσεων, ἱκανῶν μὲ τὸν καλλιεργούμενον θρησκευτικὸν φανατισμὸν νὰ διαταράξουν τὴν κοινωνικὴν γαλήνην καὶ ἀκόμη νὰ πλήξουν καὶ τὴν ἔθνικὴν ἐνότητα. Ἀλλὰ τοιοῦτο ἐνδεχόμενον εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας ἀπὸ μακροτάτου ἤδη χρόνου δὲν ὑπάρχει.

(4ον) Τὸ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 3 § 1 τοῦ Συντάγματος διακηρυσσόμενον *αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος* σημαίνει ἐκκλησιαστικὴν διοικητικὴν ἀνεξαρτησίαν, δηλαδή, ὅπως αὐθεντικῶς διδάσκεται, τὴν, παρὰ τὴν δογματικὴν ἐνότητα, *αὐτοτέλειαν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἐνεργείας* τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὄχι μόνον ἐν σχέσει πρὸς πᾶσαν ἄλλην Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ *Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον*. Εἶναι κανονικὴ συνέπεια τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας, διότι ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ κλῆρος τῆς Ἑλλάδος διέκοψε πάντα δεσμὸν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, διότι, ὅπως ἔγραφεν ὁ Μεγάλος Διδάσκαλος τοῦ Γένους *Ἀδαμάντιος Κοραῆς*, «ἐλευθέρων καὶ αὐτονόμων Γραικῶν κλῆρος εἶναι ἀπρεπέστατον νὰ ὑπακούη εἰς προσταγὰς Πατριάρχου ἐκλεγομένου ἀπὸ τύραννον καὶ ἀναγκασμένου νὰ προσκυνῇ τύραννον»⁽⁸⁾. Δὲν εἶναι λοιπὸν τὸ αὐτοκέφαλον, ὅπως ἀνοήτως ὑποστηρίζεται, ἀπόρροια τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς 29^{ης} Ἰουνίου 1850 καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ, μὴ νομικῶς ἄλλως τε ἀπαραιτήτου, ἀναγνωρίσεώς του, ἀφοῦ μάλιστα τὸ αὐτοκέφαλον εἶχε ἔτη πολλὰ προηγουμένως ἐπισήμως διακηρυχθῆ διὰ πράξεων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, καὶ συγκεκριμένως διὰ τοῦ *Βασιλικοῦ Διατάγματος τῆς 23^{ης} Ἰουλίου 1833*, ἐκδοθέντος σημειωτέον μὲ τὴν *σύμφωνον ὁμόφωνον γνώμην ὄλων τῶν Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων* τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος, καὶ ἀκολούθως διὰ τοῦ *ἄρθρου 2 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844*⁽⁹⁾.

Ὑπῆρξε δὲ ἡ διακήρυξις αὐτὴ ἀπόρροια καὶ τῆς πικρᾶς ἐμπειρίας τῶν Ἑλλήνων *ἐκ τῆς πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ κατ' αὐτὴν παγίως ἀνθελληνικῆς πολιτείας τοῦ Πατριαρχείου* μὲ τοὺς ἐπανειλημμένους ἀφορισμοὺς του κατὰ τῶν ἀγωνιστῶν καὶ τὸν κατακλυσμὸν ἐγκυκλίων του, ὅπως οἱ πιστοὶ ὑπόδουλοι ἐξακολουθήσουν νὰ ὑπομένουν τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγόν, ἀκόμη δὲ καὶ νὰ ἐπανεέλθουν οἱ ἐλευθερωθέντες εἰς αὐτόν, διότι ἄλλως θὰ τοὺς τιμωρήσῃ ὁ Θεός!⁽¹⁰⁾.

(8) Βλέπε τὰ Προλεγόμενα εἰς τὸ βιβλίον του Ἀριστοτέλους Πολιτικῶν τὰ Σωζόμενα, εἰς ἐκδοσὶν τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἀδαμάντιου ΚΟΡΑΗ*, Προλεγόμενα στοὺς Ἀρχαίους Ἑλληνες Συγγραφεῖς, τόμος Β', 1988, σελ. 724.

(9) Βλέπε ἐπὶ πάντων αὐτῶν *Νικολάου Ν. ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ*, Σύστημα τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου τῆς Ἑλλάδος, τόμος Γ', ἐκδοσις 4^η, 1923, σελ. 313 ἐπ.,- *Ἀλεξάνδρου ΣΒΩΛΟΥ* – *Γεωργίου ΒΛΑΧΟΥ*, Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, τόμος Α', 1954, σελ. 48 ἐπ.,- *Χρήστου ΣΓΟΥΡΙΤΣΑ*, Συνταγματικὸν Δίκαιον, τόμος Β', τεύχος α', 1964, § 60 ἀριθ. 1, σελ. 129 ἐπ.

(10) Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐξαιρετικῶς τεκμηριωμένην καὶ ἐνδιαφέρουσαν μελέτην τοῦ Καθηγητοῦ *Δημητρίου Σοφιανοῦ* «Ἐγκύκλιοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Εὐγενίου Β'

Ἄλλως τε ἡ διακήρυξις τοῦ αὐτοκεφάλου ἦτο καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἀπολύτως σύννομος, σύμφωνα πρὸς τοὺς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας : ἰδίως πρὸς τὸν ιζ' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, κατὰ τὸν ὁποῖον «εἴ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις ἢ αὐθις καινισθείη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἢ τάξις ἀκολουθεῖται»· ὅπως καὶ πρὸς ἐκεῖνον τοῦ Μεγάλου Πατριάρχου Φωτίου, εἰς τὴν κατὰ τὸ ἔτος 861, ἐπέυκαιρία τῆς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως ἀναρρήσεώς του, ἀπάντησίν του πρὸς τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης Νικόλαον Α', κατὰ τὴν ὁποίαν «τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ μάλιστα γε τὰ περὶ τῶν ἐνοριῶν δίκαια ταῖς πολιτικαῖς ἐπικρατείαις καὶ διοικήσεσι συμμεταβάλλεσθαι εἴωθεν», ὅτι δηλαδὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ συμμεταβάλλονται μὲ τὰς ἐδαφικὰς μεταβολὰς τῶν κρατῶν. Πρᾶγμα, ἄλλωστε, τὸ ὁποῖον καὶ ἀπετέλει τὴν ἐπιαιῶνας κρατοῦσαν ἐκκλησιαστικὴν πρακτικὴν. Μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ὑπήχθη χάρις εἰς τὴν Εἰκονομαχίαν τὸ «Ἰλλυρικόν», δηλαδὴ ἡ Βαλκανικὴ χερσόνησος, εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ἐνῶ προηγουμένως ἀνήκεν εἰς τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, καὶ ἀνέκυψαν καὶ αἱ κατὰ κράτη αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι καὶ ἔχομεν αὐτοδιοικούμενα τὰ Πατριαρχεῖα Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Ἰβηρίας (Γεωργίας), Βουλγαρίας καὶ τὰς Ἀρχιεπισκοπὰς Κύπρου (αὐτοκέφαλον ἤδη διὰ τοῦ Η' κανόνος τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ 431, ἦτοι κατὰ 1500 καὶ πλέον χρόνια πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Κυπριακοῦ κράτους !), Ἑλλάδος, Πολωνίας καὶ Ἀλβανίας.

Ἐν τούτοις μόνον ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐπέδειξεν ἔκτοτε σχεδὸν ἀδιαφορίαν εἰς τὴν συνεπῆ τήρησιν τοῦ αὐτοκεφάλου. Ὅστε αἱ περαιτέρω ἀπελευθερωθεῖσαι Ἑλληνικαὶ χῶραι παρέμειναν ὑπὸ τὸ πρότερον ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς. Καὶ ἔχομεν ἔτσι τώρα τετραμερῆ τῆς κρατικῆς μας Ἐκκλησίας χωρισμόν, μὲ (1) τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, καλύπτουσιν διοικητικῶς τὰς Μητροπόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος πλήρως, (2) ἀλλὰ αὐτὰς τῶν «Νέων χωρῶν», δηλαδὴ τῶν ἀπελευθερωθεισῶν μὲ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους περιοχῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδος, μόνον «ἐπιτροπικῶς» κατὰ παραχώρησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, (3) εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν ἐπίσης αἱ Μητροπόλεις νήσων τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου, καὶ (4) τὴν ἡμιαυτόνομον Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης. Καὶ βεβαίως τὸ ἀρχαῖον προνομιακὸν καθεστῶς τοῦ αὐτοδιοικήτου Ἁγίου Ὁρους. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὸ τελευταῖον αὐτὸ ἀρχαῖόν ἐν ὑφιστάμενον, ἢ ἐν λόγῳ τετραμερῆς διοικητικῆς διαίρεσις τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου διὰ τὴν κρατικὴν μας θρησκείαν ἀποτελεῖ **γεγονὸς πρωτοφανὲς καὶ μοναδικὸν εἰς τὸν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην Ὀρθόδοξον χῶρον !**

«Περὶ δουλικῆς ὑποταγῆς τῶν Ἑλλήνων στὸν Ὀθωμανὸν κατακτητὴ» εἰς τὸν Β' τόμον τοῦ Δελτίου τοῦ Κέντρου Ἑρευνῆς τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήνα, 2000, σελ. 19 ἐπ., ὅπου καὶ τὰ κείμενα τῶν Πατριαρχικῶν Ἐγκυκλίων καὶ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος **Ἰωάννου Καποδιστρίου** εἰς προσωπικὸν πρὸς αὐτὸν διάβημα ἀντιπροσωπείας τοῦ Πατριαρχείου, ὅπως ἡ ἐλευθερωθεῖσα Ἑλλὰς ἐπανεῖλθε ὑπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγόν ! Ἀνθελληνικὴ κατάπτωσης τοῦ Πατριαρχείου φρικώδης.

Ἐπομένως ἐθνικὴ ἀναγκαιότητα, αὐτὴ τῆς κατὰ πάντα ἐνότητος καὶ διοικητικῶς τῆς Ἐκκλησίας μας ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἐπὶ πάντων συμπνοίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, κατὰ τοὺς σημερινούς μάλιστα σκοτεινούς καιρούς πολλαπλῶν εἰς βάρος τῆς ἐθνικῆς καὶ ἑδαφικῆς μας ἀκεραιότητος ἐπιβουλῶν, ἐπιβάλλει **νὰ διατηρηθῇ συνταγματικῶς τὸ αὐτοκέφαλον** τῆς κρατικῆς μας Ἐκκλησίας καὶ **νὰ ἀποκατασταθῇ διοικητικῶς πλήρως ἐπὶ ὅλων τῶν Μητροπόλεων ὀλοκλήρου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας, καταργουμένων** συγχρόνως τῶν, εἰς τὸ αὐτὸ **ἄρθρον 3** τοῦ Συντάγματος διὰ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ἀναφορῶν ἀφ' ἑνὸς **εἰς τὰ νομικῶς μὴ ἀπαραίτητα κείμενα** τοῦ «Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς κθ'(29) Ἰουνίου 1850 καὶ τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τῆς 4^{ης} Σεπτεμβρίου 1928», καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς § 2 αὐτοῦ.

Ἡ ἀνεπίτρεπτος καὶ μόνον ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἰσχύοντα εἰς ὅλα τὰ ἄλλα Κράτη καὶ μάλιστα τοῦ Ὁρθοδόξου χώρου, **καταγέλαστος διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας** εἰς τέσσαρα μέρη, **ἀντίθετος μάλιστα πρὸς τοὺς μνημονευθέντας Ἐκκλησιαστικούς κανόνες** τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τοῦ Μεγάλου Πατριάρχου Φωτίου, **ὡς καὶ πρὸς τὴν ἐπὶ αἰῶνας συνεχῆ ἐκκλησιαστικὴν πρακτικὴν**, ἡ ὁποία μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Ἑλλάδος μας δὲν τηρεῖται, **πρέπει ἐπὶ τέλος νὰ ἐκλείψῃ**. Δὲν πρέπει ἀπλῶς καὶ μόνον πρὸς ἱκανοποίησιν εὐτελῶν ἐπιδιώξεων διοικητικῆς πρωταρχίας μωροφιλοδόξων καὶ ἀλαζόνων Ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν νὰ ἐκτρέφονται περαιτέρω αὐταὶ μὲ τὴν διατήρησιν τῆς παραλόγου διοικητικῆς διαίρεσεως τῆς Ἐκκλησίας μας, διαίρεσεως, ἡ ὁποία μόνον προβλήματα εἰς βάρος τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς γαλήνης τοῦ λαοῦ μας ἐδημιούργησε καὶ ἔδωσε μάλιστα ἀκόμη εὐκαιρίαν καὶ ἀπαραδέκτου πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως ⁽¹¹⁾.

7.- Ἡ ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης.

Βασικὴ ἀποστολὴ τοῦ Κράτους εἶναι ἡ ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης. «*Ἐν δὲ τῇ δικαιοσύνῃ πᾶσα ἀρετὴ ἐστὶ*» διεκήρυξεν ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ σκέψις ἤδη ἀπὸ τοῦ 6^{ου} π.Χρ. αἰῶνος διὰ στόματος τοῦ ποιητοῦ **Θεόγνιδος**.

Ἡ πραγματώσις τῆς πάσης αὐτῆς ἀρετῆς, δηλαδὴ ἡ ὀρθὴ ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης προϋποθέτει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν λειτουργῶν τῆς καὶ φυσικὰ τὴν

⁽¹¹⁾ Βλέπε σχετικῶς καὶ τὸ ἄρθρον **Χρήστου Α. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗ**, Ἐκκλησιαστικὴ διαμάχη καὶ Ἐθνικοὶ προβληματισμοί, εἰς ἐφημερίδας ΕΣΤΙΑΝ (σ. 6) τῆς 18.10.2003, ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΤΥΠΟΝ (ἔνθετον «Ὁρθοδοξία καὶ Ἑλληνισμός», σ. 4-5) τῆς 19.10.2003, καὶ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΝ (σ. 30, 51-52) τῆς αὐτῆς 19.10.2003, ὡς καὶ εἰς τὸ ἐβδομαδιαῖον περιοδικὸν ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ τῆς 17.10.2003 (τεῦχος 1386, σ.28-30 καὶ 43), καθὼς καὶ εἰς τὴν ἴστοσελίδα www.sartzetakis.gr (Μέρος Γ', Θέσεις καὶ ἀπόψεις, ὑπὸ 3, Θέματα, στοιχ. ε).- Ἐπίσης τὸ πολὺ πρόσφατον ἀξιολογώτατον βιβλίον **Παναγιώτη Γ. ΦΟΥΓΙΑ**, **Φανάρι - Αθήνα, Παραλειπόμενα**, Θεσσαλονίκη, 2006 (ἔκδοσις Μάλλιαρης Παιδεία), ἰδιαίτερος ἀποκαλυπτικόν, μὲ πλήρη τεκμηρίωσιν, τῆς θλιβερᾶς διοικητικῆς ἐν γένει πολιτείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

περιεσκεμμένην καθίδρυσιν δικαστικῶν ὀργάνων καὶ θέσπισιν τῆς ἀρμοδιότητός των. Ἐκ τοῦ συνόλου τοῦ σχετικοῦ προβληματισμοῦ θὰ περιορισθῶ εἰς δύο μόνον μερικώτερα σημεία.

Α) Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

(α) Ὁ ἰσχύων τρόπος ἐπιλογῆς.

Ἡ Ἑλλάς εὐρίσκεται εἰς τὴν πρωτοπορίαν, ἴσως καὶ ἐνωρίτερον ὄλων τῶν ἄλλων, δημοκρατικῶν κρατῶν, τῆς *συνταγματικῆς καθιερώσεως* τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δικαιοσύνης διὰ θεσπίσεως τοῦ αὐτοδιοικητοῦ αὐτῆς ἤδη διὰ τοῦ **ἄρθρου 90 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911** ὑπὸ τὴν μεγαλουργὸν πνοὴν τοῦ ὄντως Μεγάλου Ἐλευθερίου Βενιζέλου μὲ Ὑπουργὸν Δικαιοσύνης τὸν ἀνεπανάληπτον ἀναμορφωτὴν τῆς ἀείμνηστον *Νικόλαον Δημητρακόπουλον*.

Ἀλλὰ διὰ τῆς § 2 τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου ὠρίσθη, ὅτι «Ἡ εἰς τὰς θέσεις τοῦ Προέδρου, Ἀντιπροέδρου καὶ Εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου προαγωγή δὲν ὑπάγεται εἰς τὸ Ἀνώτατον Δικαστικὸν Συμβούλιον». Αὕτῃ συντελεῖται ἔκτοτε ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ ρύθμισις παρέμεινεν ἀναλλοίωτος ὑπὸ ὅλα τὰ μεταγενέστερα Συντάγματα. Καὶ εἰς τὸ **ἄρθρον 90 § 5** τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ὁμως *ἀναθεώρησιν τοῦ 2001* προσετέθησαν εἰς τὴν οὕτως ἐκλεγομένην ἡγεσίαν τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων καὶ οἱ Γενικοὶ Ἐπίτροποι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων. Καὶ εἰς **νέον ἐδάφιον τῆς αὐτῆς § 5 τοῦ ἄρθρου 90** ὠρίσθη, κατὰ λέξιν, ὅτι «Ἡ θητεία τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, καθὼς καὶ τοῦ Εἰσαγγελέα τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν Γενικῶν Ἐπιτρόπων τῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μεγαλύτερη τῶν τεσσάρων ἐτῶν ἀκόμη καὶ ἂν ὁ δικαστικὸς λειτουργὸς, πὺν κατέχει τὴν θέσιν, δὲν καταλαμβάνεται ἀπὸ τὸ ὄριο ἡλικίας. Ὁ τυχὸν ὑπολειπόμενος μέχρι τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὀρίου ἡλικίας χρόνος λογίζεται ὡς πραγματικὴ συντάξιμη ὑπηρεσία, ὅπως νόμος ὀρίζει». Πρόκειται περὶ πρωτοφανοῦς ρυθμίσεως, παρομοία τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει εἰς κανέν Σύνταγμα καμμιάς χώρας. Ἡ ὁποία καὶ εἶναι ὄχι μόνον ἀμφιβόλου σκοπιμότητος, ἀλλὰ καὶ βλαπτικὴ διὰ τὴν Δικαιοσύνην.

Πράγματι, ἡ πολυχρόνιος παραμονὴ εἰς ἀνωτάτας ἡγετικὰς θέσεις τῆς δὲν βλάπτει τὴν Δικαιοσύνην, ἀντιθέτως σπουδαίως τὴν ὠφελεῖ. Διότι προσθέτει εἰς τὴν ἐμπειρίαν, ἡ δὲ «ἐμπειρία τῆς ἀπειρίας κρατεῖ», κατὰ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο τοῦ *Εὐριπίδου* (παρὰ *Στοβαίῳ* ΡΙΕ 6), ἐντεῦθεν καὶ ἡ μακροτέρα ἐμπειρία ὑπερέχει τῆς συντομωτέρας. Καὶ ἔχομεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μας ἐμφανέστατα τοιαῦτα ἀγαθὰ προηγούμενα. Ὁ περιφανέστατος *Ἀντώνιος Ζηλήμων Ἀρεοπαγίτης* ἀπὸ τὸ 1911, προήχθη καὶ διετέλεσε Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀπὸ τὸ 1922 ἕως καὶ τὸ 1938, ἤτοι ἐπὶ δέκα ἕξ (16) ὀλόκληρα ἔτη καὶ ἄφισεν ὡς τοιοῦτος ἐποχὴν ἀνεπανάληπτον ⁽¹²⁾

(12) Βλέπε σχετικῶς *Ἀνδρέου Γ. ΓΑΖΗ*, *Γενικαὶ Ἀρχαὶ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου*, τευχὸς Α', 1970, § 3, ὑπόσημ. 31, σελ. 24,- ὡς καὶ τὸν λαμπρὸν ἔπαινον τοῦ Εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου

Καὶ κανεῖς βεβαίως δὲν εὐρέθη ποτέ, νὰ ἀξιώσῃ ἀφρόνως τὸν περιορισμὸν τῆς θητείας τῶν κεφαλῶν τῆς Δικαιοσύνης. Διότι ποτὲ κανεῖς δὲν διείδε κίνδυνον ἐκ τῆς μακροχρονίου παραμονῆς εἰς τὰς θέσεις των. Κίνδυνος ἐνεργότερου συνεπείᾳ αὐτῆς ἐπηρεασμοῦ τῶν συναδέλφων ἢ ὑποδεεστέρας βαθμίδος Δικαστῶν δὲν ὑπάρχει. Οἱ Δικασταὶ ὄλων τῶν βαθμίδων, καὶ μάλιστα τῶν ἀνωτάτων, δὲν διατελοῦν εἰς ὑποχρεοῦσαν σχέσιν ἱεραρχικῆς ὑποταγῆς, ὥστε νὰ ἐπηρεάζωνται καὶ δίδουν τὴν ψῆφον των κατ' ἐπιταγὴν ἢ ἐπιρροὴν ἄλλων, ἐὰν φυσικὰ δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι διεφθαρμένοι, ὅποτε ὅμως ὁ θεσπισθεὶς χρονικὸς τῆς ἡγεσίας των περιορισμὸς εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ!

Δὲν γνωρίζω, ἐὰν ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος θέσπισις τοῦ ἀνωτέρω χρονικοῦ περιορισμοῦ (τετραετίας) ἱκανοποίησε μικροκομματικὰς ἐπιθυμίας ἀπομακρύνσεως ἀνεπιθυμητῶν εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν προσώπων. Ὅμως τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι αὐτονοήτως, λόγῳ τῆς συντομεύσεως τῆς θητείας, ἔστω μὲ τὰς ὀλίγας ἐμφανιζομένας περιπτώσεις ἐφαρμογῆς, θὰ συνεπιφέρῃ τὴν ἀντίστοιχον πλήθυνσιν τῶν περιπτώσεων ἐπεμβάσεων τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας πρὸς κάλυψιν τῶν οὕτω δημιουργουμένων εἰς τὴν Δικαιοσύνην κενῶν. Δὲν ἀπομένει ἐπομένως παρὰ μόνον ἡ ἐκδοχή, ὅτι αὐτὴ ἦτο καὶ ἡ ἐπιδίωξις τῆς θεσπίσεως, ἢ συχνότερα δηλαδὴ ἀνάμιξις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ τῆς Δικαιοσύνης.

Ἀλλὰ ἡ ἀνάμιξις αὐτὴ εἶναι, πού ἐπιφέρει τὴν μείζονα κοινωνικὴν κατακραυγὴν καὶ ὑποσκάπτει ἐπικινδύνως τὸ κύρος τῆς Δικαιοσύνης καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν πολιτῶν εἰς αὐτήν. Δι' αὐτὸ καὶ *ἐπιβάλλεται ὀλόκληρον τὸ προκείμενον ἀμαρτωλὸν ἐδάφιον κατὰ τὴν προσεχῆ ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος νὰ ἀπαλειφθῇ.*

(β) Ἡ προτεινομένη ρύθμισις.

Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ *ἐπιβάλλεται καὶ νὰ ἀντικατασταθῇ ὀλοσχερῶς ἢ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐπιλογή τῆς ἡγεσίας τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων τῆς χώρας.* Διότι ἡ περὶ αὐτῆς πρακτικὴ, ἰδίως κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν, ὑπῆρξεν εἰς ἀρκετὰς περιπτώσεις σκανδαλώδης καὶ προκλητικῆς. *Παρελείποντο ἱκανώτατοι καὶ ἀνεπιλήπτου ἤθους Δικασταὶ καὶ Εἰσαγγελεῖς,* διότι εἶχον τὴν δικαστικὴν σωφροσύνην νὰ μὴ συμφύρωνται εἰς ἐπιληψίμους συναναστροφὰς μὲ τοὺς κρατοῦντας, καὶ *ἀνερριχῶντο οἱ ἐπισκέπται τῶν πολιτικῶν προθαλάμων, κατὰ κανόνα ὑπολελειμμένου ἤθους καὶ ἱκανότητος.* Καὶ μὲ θηριώδεις μάλιστα ὑπερβάσεις τῆς ὑπηρεσιακῆς ἐπετηρίδος. Μὲ αὐτονοήτους θλιβερὰς συνεπείας : τὴν ἐξαγορὰν τῆς δικαστικῆς συνειδήσεως τῶν εὐνοουμένων, καὶ μάλιστα ὄχι μόνον εἰς κρισίμους, ἐνδιαφερούσας τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ὑποθέσεις· τὴν ταπεινώσιν τῶν

Λουκᾶ Γ. ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΥ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Δικαστής», δημοσιευθέντα «Ἀντὶ Προλόγου» εἰς τὸν «*Τιμητικὸν Τόμον ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίου Ζηλήμονος, Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, Ἐπὶ τῇ ἀποχωρήσει αὐτοῦ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας*», Ἀθῆναι, 1939, σελ. 1 -9.

ἀδικουμένων· τὴν ἀποθάρρουνσιν τοῦ συνόλου τῶν Δικαστῶν εἰς τὴν εὐόρκον ἐπιτέλεσιν τῶν καθήκοντων τῶν.

Ἡ θεραπεία τοιούτων κακῶν δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τὴν προτεινομένην ἀπὸ μερικῶν συμμετοχῶν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἡγεσίας τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων ἐκπροσώπων, πλέον τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, Καθηγητῶν Πανεπιστημίου καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν ἐξωπολιτικῶν προσωπικοτήτων τοῦ νομικοῦ ἰδίως κόσμου. Ἡ λύσις αὕτη εἶναι ἡ χειροτέρα ὄλων. Διότι : ἐὰν τώρα ἀναμειγνύεται εἰς τὴν ἐκλογὴν μόνον ἡ Κυβέρνησις (τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον), μὲ τὴν συμμετοχὴν καὶ ἄλλων κομματικῶν ἐκπροσώπων θὰ ἀναμειγνύονται καὶ τὰ λοιπὰ κόμματα, δηλαδὴ θὰ πολλαπλασιάζεται ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ ! Καὶ μάλιστα μὲ κομματικὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἐκλεκτορικὸν σῶμα θὰ παρωθοῦνται οἱ Δικασταὶ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ὑπηρεσιακοῦ τῶν σταδίου εἰς καιροσκοπικὰς διαδρομὰς ἐντὸς τῶν κομματικῶν σχηματισμῶν, πρὸς δημιουργίαν καὶ ἐξασφάλισιν ἐρεισμάτων καὶ εὐνοίας «ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς», μὲ καταρράκωσιν ἔτσι τῆς Δικαιοσύνης ὡς ἀνεξαρτήτου Ἐξουσίας. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς Καθηγητὰς Πανεπιστημίου τὸ μέτρον θὰ εἶναι παράλογον, οἱ - κατὰ τὴν ἰσχύουσαν παραδεδομένην πολιτειακὴν ἱεραρχίαν - ἐπόμενοι Καθηγηταὶ Πανεπιστημίου νὰ κρίνουν τοὺς κατὰ ἀρετὰς βαθμίδας προηγουμένους αὐτῶν Ἀνωτάτους Δικαστὰς ! Τέλος, ὡς πρὸς τὰς «ἐπιφανεῖς προσωπικότητας», καίριον προβάλλει τὸ ἐρώτημα, ποῖος καὶ μὲ ποῖον κριτήριον θὰ τὰς ἐπιλέγῃ ; Καὶ τὸ κυριώτερον ὄλων : μὴ προσβάλλετε τὴν ἀνθρωπίνην καὶ δικαστικὴν ἀξιοπρέπειαν λειτουργῶν, οἱ ὅποιοι μετὰ δεκαετίας εὐόρκου, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῆς Δικαιοσύνης, ἐπιτελέσεως τοῦ δικαστικοῦ τῶν καθήκοντος θὰ ὑποβάλλονται, κατὰ τὰ προτεινόμενα, εἰς τὴν ταπείνωσιν τῆς «κρίσεως» τῶν παρὰ τρίτων, κατ' οὐσίαν ἀσχέτων ! Διότι τὸ δικαστικὸν λειτουργήμα μόνον ἀπὸ τοὺς σταθερῶς καὶ μονίμως θητεύοντας εἰς αὐτὸ κατανοεῖται καὶ ἔμπορεῖ ἢ ἀσκησὶς τοῦ δικαίως νὰ ἀποτιμηθῇ...

Ἡ ὀρθὴ τοῦ προβλήματος λύσις εἶναι μία καὶ μοναδική, ἀπολύτως δημοκρατικὴ καὶ πλήρως ἀδιάβλητος : Ἡ ἐπιλογή διὰ τὰς ἡγετικάς, ὡς ἀνωτέρω, θέσεις τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων τῆς χώρας μας νὰ γίνεταί ἐκάστοτε διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐπετηρίδα πέντε (5) ἀρχαιοτέρων.

Τὸ σύστημα τῆς διὰ κληρώσεως ἀναδείξεως ἴσχυεν εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἰδίως τὴν περιλάμπρον Ἀθηναϊκὴν Δημοκρατίαν, καὶ μάλιστα διὰ κάθε δημόσιον ἀξίωμα, ἀκόμη καὶ διὰ τὴν στρατηγίαν, καίτοι ἀπαιτοῦσαν ἰδιαίτερας ἰκανότητος· κοινῶς δὲ κρίνεται ὑπὸ τῆς φωτισμένης ἐπιστημονικῆς σκέψεως διεθνῶς ὡς τὸ πλέον ἀδιάβλητον καὶ δημοκρατικὸν σύστημα. Πλεονεκτεῖ ὄλων, διότι οὐδένα ἀδικεῖ. Καὶ κανένα κίνδυνον δὲν ἐγκλείει. Οὔτε αὐτὸν τῆς διὰ τοῦ κλήρου ἀναδείξεως ἐνδεχομένως «ἀκαταλλήλων» δι' ἡγετικάς τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων θέσεις προσώπων. Τοιοῦτος φόβος εἶναι ἀνύπαρκτος. Διότι εἶναι παράλογος καὶ ἡ σκέψις ἀκόμη, ὅτι εἶναι ποτὲ δυνατόν δικαστικὸς λειτουργός, διανύσας ὅλας τὰς προηγουμένας δικαστικὰς βαθμίδας, π.χ. εἰς τὴν καθημένην τακτικὴν Δικαιοσύνην διατελέσας Πρόεδρος Πρωτοδικῶν καὶ Ἐφετῶν καὶ προεδρεύσας ἑκατοντάδων Δικαστικῶν συνθέσεων κατὰ τὰς προηγηθείσας δεκαετίας τῆς δικαστικῆς τοῦ ὑπηρεσίας, καὶ μάλιστα μόνον ἐπιτυχῶς καὶ κατ' ἀξίαν διὰ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ

Ανώτατον Δικαστήριο, να θεωρηθῆ, ὅτι εἶναι ἀκατάλληλος εἰδικῶς μόνον διὰ τὴν, μὴ συνεπαγομένην μείζονα προσόντα ἢ ἐπιβάρυνσιν τῶν προηγουμένων, θέσιν Ἀντιπροέδρου ἢ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου ! Ἄς υἰοθετηθῆ λοιπὸν κατὰ τὴν προσεχῆ Ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος τὸ μόνον δημοκρατικὸν καὶ μόνον ἀδιάβλητον αὐτὸ σύστημα τῆς διὰ κληρώσεως ἐπιλογῆς τῆς ἡγεσίας τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων μας.

(γ) Προϊστάμενοι τῶν Δικαστηρίων καὶ δικαστικὸς «συνδικαλισμός».

Ἡ ὀρθὴ τῆς Δικαιοσύνης λειτουργία προϋποθέτει καὶ τὴν ἔλλογον διοικητικὴν συγκρότησιν τῶν Δικαστηρίων. Τὴν αὐτονόητον αὐτὴν προϋπόθεσιν φυσικὰ δὲν πληροῖ ἢ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπιβληθεῖσα ρύθμισις νὰ ἀναδεικνύονται οἱ Προϊστάμενοι τῶν Δικαστηρίων δι' ἐκλογῆς ὑπὸ τῶν μελῶν των. Διότι κάθε ἐκλογὴ σημαίνει ἀντιπαράθεσιν ὑποψηφιοτήτων. Καὶ ἐδῶ προεκλογικὴν ἀντιπαράθεσιν ἀνευ περιεχομένου, ἀφοῦ «πρόγραμμα» δὲν νοεῖται ! Ἔτσι Δικασταὶ ἐπιδίδονται εἰς ἀγῶνα ἀναζητήσεως εὐνοίας μεταξὺ τῶν συναδέλφων των, δίκην σωματείου καρραγωγέων. Καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερον τοῦ φαύλου αὐτοῦ συστήματος εἶναι νὰ ἐκλέγωνται ὡς Προϊστάμενοι τῶν Δικαστηρίων ὄχι οἱ κατὰ τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐπετηρίδα ἀρχαιότεροι, ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε τούτων νεώτεροι, ὥστε οἱ ἱεραρχικῶς ὑποδεέστεροι νὰ καθίστανται οἱ ρυθμισταὶ καὶ ὑπηρεσιακοὶ διατάκται τῶν ἀρχαιότερων των ! Εἰκὼν αὐτόχρημα ἐντροπῆς καὶ ὑπηρεσιακῆς ἀποσυνθέσεως.

Ὅπως τὴν ἰδίαν περίπου εἰκόνα δίδει καὶ ὁ δικαστικὸς «συνδικαλισμός», ὁ ὁποῖος κατέληξεν ἐσχάτως εἰς τὸ σημεῖον, νὰ μιμεῖται εἰς ὅλα τὸν ἀπαράδεκτον λαϊκισμόν τῶν ἐργατικῶν ἢ καὶ πολιτικῶν ἀνταγωνισμῶν. Δὲν θὰ εἶπω ἐπ' αὐτοῦ περισσότερα, διότι τὴν πραγματικότητα ὅλοι οἱ νουνεχεῖς τὴν ζοῦμε.

Πρὸς ἀνάσχεσιν ἀμφοτέρων τῶν σημειωθέντων αὐτῶν κακῶν μία μόνον λύσις ὑπάρχει τώρα, δεδομένης τῆς κυριαρχίας τοῦ ἀσυγκρατήτου λαϊκισμοῦ εἰς τὸν δημόσιον βίον τῆς χώρας : Μὲ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος **ρητῶς νὰ ὀρισθῆ, ὅτι προϊστάμενος εἰς κάθε Δικαστήριον εἶναι ὁ εἰς αὐτὸ ὑπηρετῶν κατὰ τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐπετηρίδα ἀρχαιότερος, Δικαστὴς διὰ τὰ Δικαστήρια καὶ Εἰσαγγελικὸς λειτουργὸς διὰ τὰς Εἰσαγγελίας.** Καὶ νὰ περιορισθῆ ἡ δράσις τῶν δικαστικῶν σωματείων καὶ ἐνώσεων εἰς μόνην τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν προαγωγὴν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ δικαστικοῦ λειτουργήματος.

Β) Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟῦ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

(α) Τὸ ἰσχύον καθεστῶς.

Ἡ ἴδρυσις καὶ εἰς τὴν χώραν μας Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ἐξηγγέλθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως μεταξὺ τῶν σημείων τῆς ἀναθεωρητικῆς τοῦ Συντάγματος πρωτοβουλίας τῆς. Ἀνάγκη ὅμως νὰ ἴδωμεν τι ἰσχύει σήμερον.

Τὰ Δικαστήρια κατὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου των, τὴν ἀπονομὴν τοῦ Δικαίου, ὑποχρεοῦνται νὰ ἐφαρμόζουν τὰς ἐπιταγὰς ὅλων τῶν κανόνων τῆς

ύφισταμένης δικαιοταξίας, έπομένως και του Συντάγματος. Όσάκις λοιπόν οι καλύπτοντες την ύπ' αυτών κρινομένην υπόθεσιν νόμοι αντίκεινται εις τό, θεσμικώς υπερκείμενον όλων των κανόνων δικαίου, Σύνταγμα, εύρίσκονται πρό του άδιεξόδου : τι να εφαρμόσουν ; Να εφαρμόσουν τον αντισυνταγματικόν νόμον, παραβιάζοντα τό Σύνταγμα, ή να συμμορφωθούν προς τό Σύνταγμα και να άρνηθούν την εφαρμογήν του αντισυνταγματικού νόμου ;

Είναι προς τιμήν της Έλληνικής Δικαιοσύνης, ότι επί του διλήμματος έτέθη ένωρίτατα εις την πρωτοπορίαν όλων των Ευρωπαϊκών χωρών. Ήδη τό *Πρωτοδικεϊον Αθηνών* τό 1892 (διά της ύπ' αριθ. 6604 αποφάσεώς του), ακολουθώς τό *Έφετεϊον Αθηνών* τό έπόμενο έτος 1893 (διά της ύπ' αριθ. 1847 αποφάσεώς του) και τέλος ό *Άρειος Πάγος* τό 1897 (διά της ύπ' αριθ. 23 αποφάσεώς του) απεφάνθησαν, ότι *τά Δικαστήρια άρμοδίως έπιλαμβάνονται της εξέτασεως της κατ' ούσίαν αντισυνταγματικότητος των νόμων*. Με την συνέπειαν όχι να άκυρώνουν τον κρινόμενον ως αντισυνταγματικόν νόμον, διότι αυτό θα άπετέλει άσκησιν νομοθετικής, δηλαδή ξένης προς αυτά, άρμοδιότητος, αλλά να μη τον εφαρμόζουν εις την συγκεκριμένην, την ύπ' αυτών δικαζομένην υπόθεσιν.

Την νομολογίαν αυτήν ήκολούθησαν έκτοτε, με άγαθοποιά δια την Έλληνικήν δικαιοταξίαν επί ώρισμένων άμφισβητουμένων θεμάτων αποτελέσματα, όλα τά Δικαστήρια της χώρας, με έλαχίστας και μόνον κατά τας πρώτας δεκαετίας καθιερώσεώς της έξαιρέσεις.

Και ήλθε τό **ίσχύον Σύνταγμα του 1974**, τό όποϊον ίδρυσε δια του **άρθρου 100** αυτού **Άνωτάτον Εϊδικόν Δικαστήριον**, εις τό όποϊον και υπάγεται, μεταξύ άλλων, (**§ 1 στοιχ. ε' :**) «*Η άρση της άμφισβητήσεως για την ούσιαστική αντισυνταγματικότητα ή την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, αν εκδόθηκαν γι' αυτές αντίθετες αποφάσεις του Συμβουλίου της Έπικρατείας, του Αρείου Πάγου ή του Έλεγκτικού Συνεδρίου*», όποτε και (**§ 2 :**) εις την ένδεκαμελή σύνθεσιν του Εϊδικού αυτού Δικαστηρίου, συγκροτουμένου από τους Προέδρους Αρείου Πάγου, Συμβουλίου Έπικρατείας και Έλεγκτικού Συνεδρίου και ανά τέσσαρας δια κλήρου όριζόμενους Άρεοπαγίτας και Συμβούλους Έπικρατείας, μετέχουν και δύο δια κλήρου επίσης όριζόμενοι τακτικοί Καθηγηται νομικών μαθημάτων των Νομικών Σχολών της χώρας.

Τό σύστημα έλειτούργησεν έπιτυχώς και κανέν πρόβλημα δεν έδημιούργησε. Ο έλεγχος της αντισυνταγματικότητος των νόμων είναι διάχυτος, ενεργείται υπό όλων των Δικαστηρίων της χώρας, κρίνεται ακολουθώς δια των ένδίκων μέσων υπό των ίεραρχικώς ανωτέρων Δικαστηρίων και τελικώς, δι' έκάστην δικαιοδοσίαν, υπό του Άνωτάτου αυτής Δικαστηρίου, Αρείου Πάγου, Συμβουλίου Έπικρατείας, Έλεγκτικού Συνεδρίου. Έάν δε τυχόν εκδοθούν περι του αυτού νόμου αντιτιθέμεναι περι της ούσιαστικής συνταγματικότητος αυτού αποφάσεις των Άνωτάτων αυτών Δικαστηρίων έπιλαμβάνεται τό έν λόγω Άνωτάτον Εϊδικόν Δικαστήριον του **άρθρου 100** του Συντάγματος και δίδεται ή τελική, υποχρεωτική δι' όλους και δια τό μέλλον (**§ 4**), λύσις.

(β) **Άπευκταία ή ίδρυσις Συνταγματικού Δικαστηρίου.**

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν καμμία ἀνάγκη συστάσεως εἰς τὴν χώραν μας Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου. Ἀφοῦ ὁ ἔλεγχος τῆς ἀντισυνταγματικότητος τῶν νόμων εὐρύτατα καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ Δικαστήρια συντελεῖται. Μὲ τὸ μέγα μάλιστα πλεονέκτημα ἢ ἐξέτασις τῆς ἀντισυνταγματικότητος, μὲ τὴν ἄσκησιν τῶν ἐνδίκων μέσων, ἀπὸ ὅλας τὰς δικαστικὰς βαθμίδας νὰ συνεπάγεται προσκομιδὴν κατὰ τὴν, πάντοτε προάγουσαν εἰς ὀρθὰς λύσεις, σχετικὴν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν πληθώρας ἀπόψεων, ἀπὸ τῆς ἴσως ρηξικελεύθου τοῦ νέου Δικαστοῦ μέχρις ἐκείνης τοῦ ἐξ ἐμπειρίας σοφωτέρου ἀρχαιοτέρου.

Ἐνῶ ἡ ἐξέτασις τῆς ἀντισυνταγματικότητος ὑπὸ μόνου τοῦ συσταθσομένου Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ἀποκλειομένη θεσμικῶς ἀπὸ ὅλα τὰ λοιπὰ Δικαστήρια, θὰ ἀποτελέσῃ μετὰθεσιν τῆς σχετικῆς ἀρμοδιότητος εἰς ὀλιγομελὲς ὄργανον, ὅσονδήποτε θέλετε σοφῆς συνθέσεως. Δηλαδή **καθίδρυσιν ὀλιγαρχικῆς κρίσεως εἰς ἀντικατάστασιν τῆς σημερινῆς δικαστικῶς πανδήμως δημοκρατικῆς!** Ἔτσι ὁ κίνδυνος δραστηκῆς ὑπονομεύσεως τῆς Δημοκρατίας μας εὐκρινῶς προβάλλει εἰς τὸν ὀρίζοντα. Διότι μόνον τῶν ὀλίγων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκβιασθῇ συγκεκριμένη ψῆφος, ὄχι ὅλων τῶν Δικαστηρίων τῆς χώρας! Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐὰν ἡ ψῆφος τῆς ὀλιγαρχίας εἶναι ἄψογος καὶ ἀνεπίληπτος, καὶ πάλιν θὰ ὑπάρχῃ τὸ μέγα μειονέκτημα τῆς καθυστερήσεως ἀπονομῆς τῆς Δικαιοσύνης, λόγῳ τοῦ ἐκ τῆς διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου καὶ τοῦ φόρτου ἐργασιῶν, ὡς ἐκ τῆς μοναδικότητος αὐτοῦ, ἀπαιτουμένου χρόνου ἀναμονῆς τῆς κρίσεώς του.

Ὑπάρχουν μῦθοι μὲ τοὺς ὁποίους ἐκτρέφονται προσδοκίαι ἱκανοποιήσεως λαϊκῶν συμφερόντων. Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων. Παραθεωροῦνται ὅμως καὶ οἱ ἐντεῦθεν κίνδυνοι. Λησμονοῦνται ἐπώδυνα ἱστορικὰ προηγούμενα : π.χ. ὅτι εἰς τὰς *Ἠνωμένας Πολιτείας* τῆς Ἀμερικῆς ὁ δικαστικὸς ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων (*judicial review*) ἐξεκίνησεν ἐνωρίτερον τοῦ παρ' ἡμῖν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐν γένει, ἀλλὰ ἀνεπτύχθη πρὸς τὴν ἀντίθετον ἐκεῖ κατεύθυνσιν. Ἦδη τὸ 1883 τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον τῶν Η.Π.Α. διὰ τῆς περιφήμου ἀποφάσεώς του ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως *civil rights cases* ἐκήρυξεν ἀντισυνταγματικὸν τὸν νόμον τῆς συνομοσπονδίας, τὸν ἀπαγορεύοντα τὰς φυλετικὰς διακρίσεις εἰς τοὺς δημοσίους χώρους! Δηλαδή ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος ὄχι πρὸς ὑπηρέτησιν, ἀλλὰ πρὸς κατάπνιξιν τοῦ κοινοῦ συναίσθηματος δικαίου· καὶ ἀκόμη πρὸς ὑπονόμευσιν καὶ παρεμπόδισιν τῶν κοινωνικῶν ὑπὲρ τῶν ἐργαζομένων μέτρων τῆς Συμπολιτείας καὶ κατ' ἰδίαν Πολιτειῶν, ἀπὸ μίαν Δικαστικὴν ἐξουσίαν ἄκρως συντηρητικὴν, ἐχθρὰν τῆς κοινωνικῆς προόδου, ἀντίθετον εἰς τὸν διορθωτικὸν οικονομικὸν παρεμβατισμὸν τῶν Κυβερνώντων, ἀντιδραστικὴν. Ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὰ ἀνορθωτικὰ τῆς οικονομίας μέτρα τοῦ Προέδρου Ροῦζβελτ τὴν ἐπαύριον τῆς οικονομικῆς κρίσεως τοῦ 1929. Πρακτικῆ, ἢ ὁποία σημειωτέον εὗρεν εὐρέως ἀντιμέτωπον τὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν καὶ ἐκεῖ ⁽¹³⁾.

(13) Βλέπε τὸν προτασσόμενον ἐκτενῆ πρόλογον τοῦ Καθηγητοῦ *Franck MODERNE* εἰς τὴν πρόσφατον φωτοτυπικὴν ἐπανέκδοσιν (ὑπὸ τοῦ οἴκου Dalloz 2005) τοῦ περιφήμου ἔργου τοῦ Καθηγητοῦ *Édouard LAMBERT, Le gouvernement des juges et la lutte contre la législation*

Ἐπομένως καὶ ἡ ἀλλαχού πείρα διδάσκει, ὅτι ὀλοκληρωτικὴ ἐξάρτησις τοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων ἐκ τῆς κρίσεως ὀλιγαρχικῆς ὁμάδος εἶναι ὅπωςδήποτε καταδικαστέα.

Συνταγματικὸν Δικαστήριον οὐδεμίαν ἀνάγκην πρόκειται νὰ ἱκανοποιήσῃ. Μόνον μειονεκτῆματα ἔχει καὶ κινδύνους ἐγκλείει. Δὲν πρέπει νὰ ἰδρυθῇ.

8.- Τὰ Ἰδιωτικὰ Πανεπιστήμια.

Ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς ἰδρύσεως ἢ μὴ ἰδιωτικῶν Πανεπιστημίων τὸ δέον κατ'ἐμὲ εἶναι ἡ διατήρησις τοῦ **ἄρθρου 16 § 5** τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, κατὰ τὸ ὅποιον «*Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευση παρέχεται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἰδρύματα, πὸν ἀποτελοῦν νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου μὲ πλήρη αὐτοδιοίκηση*», δηλαδὴ ἡ διατήρησις τοῦ κρατικοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων. Ἄλλο τὸ ζήτημα, ὄχι συνταγματικόν, ὅτι τὸ κρατοῦν καθεστῶς χρειάζεται δραστικὰς μεταβολάς, νομοθετικῶς ἐπιβαλλομένας πρὸς ἀνάσχεσιν τῆς δυσλειτουργίας του, ἀλλὰ καὶ τῶν οικονομικῶν καταχρήσεων, τὰς ὁποίας δὲν ἀπέτρεψε.

Ὅμως τὸ δέον αὐτὸ δὲν εἶναι εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν καὶ ἐφικτόν. Πρωτίστως διότι τὰ δύο μεγάλα πολιτικὰ κόμματα εἰς τὴν χώραν μας, Κυβέρνησις καὶ ἀξιωματικὴ ἀντιπολίτευσις, ἔχουν ρητῶς ταχθῆ ὑπὲρ ἀπαλείψεως τῆς προκειμένης συνταγματικῆς διατάξεως καὶ τοῦ συγχωρητοῦ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἰδιωτικῶν Πανεπιστημίων. Ἄλλως τε τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς ὅλας τὰς προηγμένας δημοκρατικὰς χώρας Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Ἀκόμη, ἡ ἰδρυσις ἰδιωτικῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα Πανεπιστημίων θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπούλωσιν τῆς πληγῆς ἐκ τῆς ὑψηλοτάτης οικονομικῆς αἰμορραγίας τῆς Πατρίδος μας λόγῳ μεταβάσεως καὶ φοιτήσεως χιλιάδων νέων μας εἰς ξένα Πανεπιστήμια, ἀκόμη καὶ καθυστερημένων χωρῶν.

Ἔτσι συγχωρητὴ μὲν ἡ ἰδρυσις καὶ ἰδιωτικῶν Πανεπιστημίων, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ἰδιαίτερα προσοχὴ εἰς τὴν κατάστροφον τῆς σχετικῆς νομοθετικῆς ρυθμίσεως. Διότι, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι περιβαλλόμεθα ἀπὸ γείτονας, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ἀγαθὰς ἔναντι τῆς Ἑλλάδος μας διαθέσεις. Καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας, ἐὰν ἀφελθῇ πλήρως ἐλευθέρως καὶ ἀσύδοτος, πολλὰ σχέδια ἐπιβούλων ἐθνικοῦ καὶ ἑδαφικοῦ μας ἀκρωτηριασμοῦ νὰ προωθηθοῦν.

Ἀκόμη θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν εἰς τὰ κρατικά μας Πανεπιστήμια Θεολογικαὶ Σχολαί, ὑψηλῆς μάλιστα στάθμης, παρέχουσαι τὴν προσήκουσαν θρησκευτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἀνωτάτην μόρφωσιν, ὑπῆρξε λάθος τῆς Πολιτείας ἢ πρόσφατος νομοθετικὴ ἀναγνώρισις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τῆς δυνατότητος ἰδρύσεως Ἐκκλησιαστικῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. Αὐταὶ δὲν πρόκειται καμμίαν ἀπολύτως ἀνάγκην νὰ καλύψουν. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι, ἰδρυόμεναι, θὰ προκαλέσουν καὶ ἄλλας θρησκείας ἢ δόγματα νὰ ζητήσουν τὴν ἄδειαν ἰδρύσεως εἰς

sociale aux États-Unis [Ἡ κυβέρνησις τῶν δικαστῶν καὶ ὁ ἀγὼν ἐναντίον τῆς κοινωνικῆς νομοθεσίας εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας], Παρίσι, 1921, καὶ τὸ ὅλον περιεχόμενον τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

τήν χώραν μας καὶ ἰδικῶν των Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, μὲ ἀμφίβολον, λόγω τῆς συνταγματικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος, τὴν δυνατότητα ἀρνήσεως τῆς Πολιτείας μὲ αὐτονοήτους τὰς ἐντεῦθεν φρικτὰς συνεπειάς. Φρονῶ ἀδιστάκτως, ὅτι *θα πρέπει διὰ συνταγματικῆς διατάξεως νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ ἴδρυσις, πλὴν τῶν κρατικῶν, ἄλλων Θεολογικῶν Σχολῶν πάσης θρησκείας καὶ παντὸς δόγματος*. Ἀρκετὰ μαστίζεται εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἡ ἀνθρωπότης ὀλόκληρος ἀπὸ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν καὶ τοὺς, ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Θείου, θρησκευτικοὺς πολέμους. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ δημοκρατικὴ Ἑλλάς νὰ ἀποτελέσῃ φυτώριον ἀναπτύξεως τοιοῦτου ἀπεχθοῦς σκοταδισμοῦ.

9.- Ἡ ἀσκῆσις τῆς νομοθετικῆς λειτουργίης.

Α) Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΙΝ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Κατὰ τὸ **ἄρθρον 26 § 1** τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος «*Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ἀπὸ τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας*».

Ἐπὶ τῆς τοιαύτης νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀνάγκη νὰ ἐπισημανθοῦν δύο σημεῖα.

1^{ον}) Τὸ ἓνα εἶναι ἡ δυνατότης ἐκδόσεως ὑπ' αὐτοῦ **Πράξεων νομοθετικοῦ περιεχομένου** κατὰ τὸ **ἄρθρον 44** τοῦ Συντάγματος. Τῆς δυνατότητος ὅμως αὐτῆς ἔγινεν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καὶ ἔκτοτε ἐπανειλημμένως κατάχρησις, μὲ τὴν ἔκδοσιν τοιούτων Πράξεων μὲ ἀπλήν ἐπίκλησιν τῶν προϋποθέσεων ἐφαρμογῆς τῆς ἐν λόγω διατάξεως, χωρὶς ὅμως εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ συντρέχουν αὐταί. Ἡ πρακτικὴ αὐτὴ καλύπτεται ὑπὸ τῆς δοθείσης ἐρμηνείας, ὅτι ἡ κρίσις περὶ συνδρομῆς τῶν προϋποθέσεων αὐτῶν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Τοιοῦτη ἐκδοχὴ, ὑποβιβάζουσα τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας εἰς ἀπλοῦν ἐκτελεστὴν ἀποφάσεως τῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἔγινε πάντοτε δεκτὴ. Δι' αὐτὸ καὶ ὑπῆρξαν ἀρκεταὶ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἠρνήθη τὴν ὑπογραφήν ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Πράξεων νομοθετικοῦ περιεχομένου τοῦ **ἄρθρου 44** τοῦ Συντάγματος, ὅταν δὲν συνέτρεχον κατὰ τὴν κρίσιν του αἱ προϋποθέσεις ἐφαρμογῆς του. Ὅχι βεβαίως πρὸς εὐαρέσκεϊαν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπιβάλλεται νὰ ὑπάρχη πάντοτε ἀδιατάρακτος καὶ ἀγαστὴ συνεργασία τῶν πολιτικῶν παραγόντων καὶ νὰ μὴ ἐξαρτᾶται τὸ ἐν προκειμένῳ ζήτημα ἐκ τῆς δυνάμεως ἀντιστάσεως τοῦ συγκεκριμένου ἐκάστοτε Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, φρονῶ, ὅτι *ἐπιβάλλεται, διὰ προστιθεμένης κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ ἐν λόγω ἄρθρον 44 αὐτοῦ ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως, νὰ ὀρισθῇ, ὅτι αἱ προϋποθέσεις ἐφαρμογῆς του κρίνονται ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας*.

2^{ον}) Τὸ ἄλλο σημεῖον εἶναι ἡ κατὰ τὸ **ἄρθρον 42** τοῦ Συντάγματος **δυνατότης τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας** νὰ «*ἀναπέμπει στὴ Βουλὴν νομοσχέδιο, πὸν ἔχει ψηφιστεῖ ἀπὸ αὐτῆ, ἐκθέτοντας καὶ τοὺς λόγους τῆς ἀναπομπῆς*». Ἡ διάταξις αὐτὴ οὐδέποτε *μέχρι σήμερον ἐφηρμόσθη* καὶ φρονῶ, ὅτι *θα πρέπει νὰ καταργηθῇ*. Καὶ τοῦτο διότι καὶ ἄτοπον εἶναι, νὰ ἀντιλέξῃ ὁ Πρόεδρος τῆς

Δημοκρατίας εις νομοσχέδιον ψηφιζόμενον υπό τῆς Βουλῆς, μετὰ τὰς κατὰ τὴν ψήφισίν του συζητήσεις καὶ ἀντιπαραθέσεις τῶν μελῶν αὐτῆς, μεταβαλλόμενος οὕτως ἐπὶ τοῦ διὰ τοῦ νομοσχεδίου ἀντιμετωπιζομένου θέματος εις ὑποστηρικτὴν κομματικῆς μερίδος (τῆς ἀρνηθείσης τὴν ψήφισίν του), μὲ βεβαίαν ἐντεῦθεν τὴν καταρράκωσιν τοῦ κύρους του ὡς ὑπεράνω κομμάτων ἰσταμένου, τοῦλάχιστον εις τὴν κυβερνητικὴν παράταξιν καὶ τοὺς ὁπαδούς της. *Καί*, τὸ πρακτικῶς οὐσιωδέστερον, ἤμπορεῖ εὐκόλως ἢ ἐν λόγῳ διατάξεις νὰ καταστρατηγηθῇ καὶ ἡ δι' αὐτῆς παρεχομένη Προεδρικὴ δυνατότης ἀναπομπῆς νὰ ἀχρηστευθῇ ὑπὸ τὴν σημερινὴν διατύπωσιν τοῦ ἐν λόγῳ **ἄρθρου 42**, ὅτι αὐτὴ ἀσκεῖται «*μέσα σὲ ἓνα μῆνα ἀπὸ τὴν ψήφισιν*» τοῦ νομοσχεδίου, καὶ θὰ πρέπει πάντοτε νὰ ἐκτίθενται «*οἱ λόγοι τῆς ἀναπομπῆς*», ἐπὶ τῶν ὁποίων καὶ ἀποφαίνεται ἡ Ὀλομέλεια τῆς Βουλῆς. Δὲν ἔχει πρὸς τοῦτο παρὰ νὰ καθυστερήσῃ ἢ Κυβέρνησις τὴν ὑποβολὴν τοῦ ψηφισθέντος νομοσχεδίου εις τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, ὥστε νὰ μὴ ἔχη αὐτὸς τὴν χρονικὴν δυνατότητα μελέτης τοῦ ψηφισθέντος νομοσχεδίου καὶ συντάξεως τῶν λόγων ἀναπομπῆς του. Ὅπως ἄλλως τε ἔγινε καὶ αὐτὸ εις τὴν προᾶξιν κατὰ τὸ παρελθόν. Ἐνῶ ἡ δυνατότης αὐτὴ καταστρατηγήσεως τῆς διατάξεως θὰ ἀπεκλείετο, *ἐὰν ὠρίζετο, ὅτι ἀναπομπὴ συγχωρεῖται ἐντὸς μηνὸς* ὄχι ἀπὸ τῆς ψηφίσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοῦ νομοσχεδίου, ἀλλὰ *ἀπὸ τῆς* ἐν συνεχείᾳ *περιελεύσεώς του* εις τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας.

Β) Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣ

Κατὰ τὸ Σύνταγμά μας ἢ εις τὴν Βουλὴν ἀπόλυτος κυβερνητικὴ πλειονοψηφία νομοθετεῖ κατὰ βούλησιν, φυσικὰ καθοδηγούμενη ἀπὸ τὸν Ἀρχηγόν της, δηλαδὴ τὸν Πρωθυπουργόν, ὁ ὁποῖος ἔτσι ἀναδεικνύεται ὡς τὸ κεντρικὸν πρόσωπον τῆς ἐξουσίας κατὰ τὸ πολίτευμά μας, ἀφοῦ καὶ τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως, κατὰ τὸ **ἄρθρον 37 § 1** τοῦ Συντάγματος κατὰ πρότασιν τούτου διορίζονται. Πρὸς ἀνάσχεσιν τῆς πραγματικότητος αὐτῆς προτείνεται ἀπὸ μερικοὺς ἢ ἴδρυσιν καὶ δευτέρου νομοθετικοῦ σώματος, ὅπως ὑπῆρχε κατὰ τὸ δημοκρατικὸν Σύνταγμα τοῦ 1927, δηλαδὴ Γερουσίας.

Ἡ πρότασις εἶναι ἀτυχής. Τὸ ὅτι ἡ κυβερνητικὴ εις τὴν Βουλὴν πλειονοψηφία κατὰ βούλησιν, ἔστω καὶ μόνη χωρὶς συνυποστήριξιν ἄλλων κομμάτων, ἀποφασίζει καὶ νομοθετεῖ, αὐτὸ οὔτε κακόν, οὔτε ἀντιδημοκρατικόν εἶναι. Αἱ Κυβερνήσεις ἀναδεικνύονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ βάσει τοῦ προγράμματός των καὶ εἶναι ἀπολύτως δημοκρατικόν τὸ, ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐγκριθέν, ἰδικόν των πρόγραμμα νὰ ἐφαρμόζουσιν, λαμβάνουσαι τὰ νομοθετικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα αἱ ἴδιαι κρίνουν ὡς πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα. Αὐτὸ ἀποτελεῖ αὐτονόητον καὶ στοιχειώδη συνέπειαν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἢ ὁποῖα δὲν μερίζεται καὶ ἐκφράζεται κατὰ τοὺς δημοκρατικοὺς κανόνας πάντοτε ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε πλειονοψηφίαν τῆς Βουλῆς. Εἶναι, ἐὰν θέλετε, τὸ γέρας τῆς ἐκλογικῆς ἐπιτυχίας, τὸ ὁποῖον, ὅπως καὶ εις τὰ ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα, δὲν διανέμεται μεταξὺ τῶν πλειόνων μετεχόντων εις τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ δικαιοματικῶς ἀνήκει ὁλόκληρον εις τὸν πρῶτον, δηλαδὴ ἐδῶ τὸν ἀπολύτως πλειονοψηφοῦντα πρῶτον. Τὰ ἀντιθέτως ὑποστηριζόμενα εἶναι

έπισημονικῶς ἀθεμελίωτα, σκέτος λαϊκισμός. Ὁ ὁποῖος, ὅπως εἰς ὅλα, πάντοτε μόνον βλάπτει.

Ἄλλως τε ὁ θεσμός τῆς Γερουσίας, δικαιολογούμενος εἰς ὁμοσπονδιακῆς συγκροτήσεως κράτη, εἰς ὅλα τὰ ἄλλα βαθμηδὸν ἀποδυναμοῦται καὶ βαίνει πρὸς ἐξαφάνισιν. Δὲν χρειάζεται, νὰ τὸν ἀναστήσωμεν ἐδῶ. Καμμίαν ἀνάγκην δὲν πρόκειται νὰ καλύψῃ. Τοῦναντίον εἰς μίαν ἐποχὴν ἐντονωτάτων πολιτικῶν ἀντιπαραθέσεων καὶ κοινωνικῆς ἀναταραχῆς, ὑπὸ φαύλου λαϊκισμοῦ κυριαρχουμένην, ὅπως ἡ σημερινή, ἀξιοῦσαν ἐκ τούτου σύντονα καὶ δραστικὰ μέτρα ἀνασχέσεως τοῦ κακοῦ, ἢ ὑπαρξίς καὶ δευτέρου νομοθετικοῦ σώματος θὰ ἀποτελεσματικῶς τὰς νομοθετικὰς πρωτοβουλίας οἰασδήποτε Κυβερνήσεως, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν συνακόλουθον ἐθνικὴν μας στασιμότητα.

Τὸ πολὺ, πρὸς κάλυψιν τῶν ἀνωτέρω ἢ ἄλλων σχετικῶν ἀνησυχιῶν τῶν θιασωτῶν τῆς ἀναβιώσεως τῆς Γερουσίας, ἡμπορεῖ νὰ ἐπανασταθῇ τὸ διὰ τῆς ἀρχικῆς διατυπώσεως τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματός μας τοῦ 1974, συγκεκριμένως τοῦ καταργηθέντος κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ 1986 ἄρθρον 39 αὐτοῦ, προβλεπόμενον ὡς γνωμοδοτικὸν μόνον ὄργανον «Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας». Θὰ πρέπει ὅμως νὰ ὑπομνησθῇ, ὅτι, καίτοι ἡ κατάργησις τοῦ τὸ 1986 προεκάλεσε ἀμέτρους κραυγὰς τῆς τότε ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὅταν μετὰ ἔτη ἐπανῆλθεν ἡ τελευταία αὐτὴ εἰς τὴν ἐξουσίαν, οὐδένα λόγον ἔκανε ἡ Κυβέρνησις τῆς ἡ οἰοδήποτε στέλεχος τῆς, ὑψηλόβαθμον καὶ μὴ, περὶ ἀνάγκης ἐπανασυστάσεως τοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ. Ἐπομένως καὶ τώρα, τῆς ἰδίας πολιτικῆς παρατάξεως εἰς τὴν ἐξουσίαν εὐρισκομένης, δὲν ὑπάρχει πιθανότης ἀνασυστάσεως τοῦ χρησίμου αὐτοῦ γνωμοδοτικοῦ ὄργάνου. Ἐὰν ὅμως ἐπανασταθῇ, φρόνιμον εἶναι καὶ νὰ ὀρισθοῦν διὰ νόμου τὰ σχετικὰ μὲ τὴν λειτουργίαν του, διὰ νὰ μὴ λειτουργῇ τοιαύτης ὑψηλῆς γνωμοδοτικῆς ἀποστολῆς Συμβούλιον ἀτύπως.

10.- Αἱ «Ἀνεξάρτητοι Διοικητικαὶ Ἀρχαί».

Ἰδιαιτέρας συμπαθείας φαίνεται νὰ τυγχάνουν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην αἱ λεγόμεναι «Ἀνεξάρτητοι Διοικητικαὶ Ἀρχαί». Ἀλλ' ὁ περὶ αὐτῶν προβληματισμός ἐπιβάλλεται. Φρονῶ, ὅτι τὸ φαινόμενον ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς μύθους, ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀκρίτως καλλιεργοῦνται. Περιορίζομαι ἐπὶ τοῦ θέματος εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας ὀλίγας σκέψεις.

Ὁ θεσμός εἶναι ξένος. Καθιερώθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Σουηδίαν μὲ τὸ Σύνταγμά της τοῦ 1809 ὁ *Ἐπίτροπος Διοικήσεως* (ombudsman). Πρόκειται διὰ τὸν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν «*Συνήγορον τοῦ πολίτη*», ὅπως ὠνομάσθη, προφανῶς διὰ νὰ μὴ ἀκολουθηθῇ ὁ, κατ' ἀπομίμησιν τῶν ξένων προτύπων, ὅρος «*Ἐπίτροπος*», τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίει τὸ συνταγματικὸν κείμενον (ἄρθρον 127) τῆς Ἀπριλιανῆς δικτατορίας, ἢ ὁποῖα διὰ πρώτην φορὰν εἰσήγαγε τὸν θεσμόν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ εἶναι ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκει συνταγματικὴν κατοχύρωσιν εἰς τὰ ξένα κράτη, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν καὶ ἐλάχισται ἄλλαι ἀνεξάρτητοι διοικητικαὶ ἀρχαί, ἀλλὰ μὲ νομοθετικὴν ἀπλῶς καθιέρωσιν. Ἐμεῖς εἰς τὴν Ἑλλάδα

ἐπολλαπλασιάσαμεν τὰς ἀπομιμήσεις καὶ μάλιστα ὑπὸ συνταγματικὴν κάλυψιν. Ἵσως νὰ εἶναι ἡ ξενομανία καὶ ὁ ζήλος τοῦ νεοφωτίστου, πού μᾶς κατέλαβε.

Ἡ πρώτη ἰδρυθεῖσα εἰς τὴν Ἑλλάδα *Ἀνεξάρτητος Διοικητικὴ Ἀρχὴ* εἶναι τὸ *Ἐθνικὸ Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (Ε.Σ.Ρ.)* μὲ τὸν νόμον 1866/1989. Ἠκολούθησαν κατὰ σειρὰν τὸ *Ἀνώτατο Συμβούλιο Ἐπιλογῆς Προσωπικοῦ (Α.Σ.Ε.Π.)*, μὲ τὸν νόμον 2190/1994, ἡ *Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ Προστασίας τοῦ Ἀπορρήτου τῶν Ἐπικοινωνιῶν*, μὲ τὸν νόμον 2225/1994, ἡ *Ἀρχὴ Προστασίας Δεδομένων Προσωπικοῦ Χαρακτῆρα*, μὲ τὸν νόμον 2472/1997, ὁ *Συνήγορος τοῦ Πολίτη* μὲ τὸν νόμον 2477/1997. Ἡ *ἴδρυσις* ὅλων αὐτῶν τῶν Ἀρχῶν ἐγίνε διὰ τῶν μνημονευθέντων ἀπλῶν νόμων χωρὶς συνταγματικὴν πρόβλεψιν. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ ἦτο *εὐθέως ἀντισυνταγματικὴ, ὡς προσβάλλουσα τὴν ἀρχὴν τῆς διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν*, καὶ συγκεκριμένως τῆς διατάξεως τοῦ *ἄρθρου 26 § 2*, κατὰ τὴν ὁποίαν «*ἡ ἐκτελεστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καὶ τὴν Κυβέρνηση*», χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ διάταξις εἰς τὸ Σύνταγμα, ἐξουσιοδοτοῦσα τὸν κοινὸν νομοθέτην, ὅπως ἀφαιρῇ σοβαρὰς ἀρμοδιότητος τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἀναθέτῃ αὐτὰς εἰς ἄλλας διοικητικὰς Ἀρχάς, μὴ ὑπαγομένας οὔτε κἂν εἰς τὸν ἔλεγχον νομιμότητος αὐτῆς, ὅπως γίνεται μὲ τὰς ἐν λόγῳ *Ἀνεξαρτήτους Διοικητικὰς Ἀρχάς* ⁽¹⁴⁾. Ἀλλὰ *ἡ συνταγματικὴ αὐτὴ ἀνωμαλία ἐκαλύφθη μὲ τὴν τελευταίαν ἀναθεώρησιν τοῦ 2001* καὶ ἔκτοτε αἱ μνημονευθεῖσαι *Ἀνεξάρτητοι Διοικητικαὶ Ἀρχαὶ* καλύπτονται πλέον ὑπὸ τῶν νέων διατάξεων τῶν *ἄρθρων*, ἀντιστοίχως, *15 § 2 ἐδ. α', - 103 § 7 ἐδ. α', - 19 § 2, - 9 Α ἐδ. β', καὶ 103 § 9* τοῦ Συντάγματος.

Τὶ σημαίνει ἡ ἀφαίρεσις αὐτῆ εὐρυτάτου φάσματος ἀρμοδιοτήτων τῆς ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν λειτουργίαν, τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἡ ἀνάθεσις αὐτῶν εἰς *Ἀνεξαρτήτους Διοικητικὰς Ἀρχάς*; Ἦμπορεῖ τὸ ἐθελόμενον νὰ ἦτο ἀπλῶς ἡ ἐξ εὐθυνοφοβίας ἢ πολιτικοῦ ὑπολογισμοῦ μετάθεσις τῆς εὐθύνης διὰ σοβαρώτατον κύκλον ὑποθέσεων καὶ ἡ ἐξασφάλισις τοῦ ἀνευθύνου τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ἐπίλυσιν αὐτῶν. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον ἀποτέλεσμα εἶναι, ὅτι ἔτσι *ἡ ἐπὶ τῶν υποθέσεων αὐτῶν κρίσις μεταβιβάζεται εἰς τὰ ἐλάχιστα πρόσωπα τῶν ἀρχῶν αὐτῶν*, τὰ ὁποῖα μάλιστα, ναὶ μὲν πρέπει καὶ αὐτὰ κατὰ νόμον νὰ ἐνεργοῦν καὶ ἀποφασίζουν, πλὴν ὅμως καὶ *ἀνεξέλεγκτα καὶ θεσμικῶς ἀνεύθυνα* ἀνακηρύσσονται! Δηλαδή, *εἰς τὸ ἱεραρχικῶς συγκροτημένον διοικητικῶς Κράτος Δικαίου* μὲ τὴν πληθώραν τῶν ἀποφασίζοντων ὀργάνων, ὅλων ὑποκειμένων εἰς ἱεραρχικὸν διοικητικὸν καὶ δικαστικὸν εἰς πολλὰς βαθμίδας ἔλεγχον, γεγονότα ἐξασφαλίζοντα πλήρως τὴν προστασίαν τοῦ πολίτου, τῶν ἐλευθεριῶν του καὶ τῶν ἐννόμων συμφερόντων του, *ὑποκαθίστανται διὰ δέσμην σοβαρωτάτων υποθέσεων ὀλιγοπρόσωπα καὶ ἀνεύθυνα ὄργανα*. Ἐπιστρέφομεν ἔτσι ἀπὸ τὴν *βεβαιότητα Δικαίου* τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν *ἀύθαιρσιαν*, ἀφοῦ δὲν ἐλέγχεται, μιᾶς ὀλιγαρχίας. *Ἐμφανεστάτη ἡ διολίσθησις πρὸς αὐταρχικοὺς τρόπους διακυβερνήσεως*.

Περιορίζομαι εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς νύξεις. Ὁ προβληματισμὸς ὅμως εἶναι σοβαρώτατος. Καὶ θὰ πρέπει Κυβερνήσις καὶ ἀντιπολίτευσις, ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας καὶ γενικῶς κάθε Ἕλλην μὲ δημοκρατικὴν συνείδησιν,

(14) Βλέπε ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω *Ἀθανασίου ΡΑΪΚΟΥ*, *Συνταγματικὸ Δίκαιο*, β' ἔκδοσις, τόμος I, Β, 2002, σελ. 865 ἐπ., ἰδίως σελ. 868, 885.

ὅσοι νουνεχεῖς, τώρα μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος, νὰ ἐγκύψουν ἐπ' αὐτοῦ καὶ πολὺ νὰ σκεφθοῦν. Αἱ Κυβερνήσεις εἰς τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ὑπάρχουν, διὰ νὰ ἀποφασίζουν αἱ ἴδιαι καὶ νὰ ἐλέγχωνται καὶ εὐθύνωνται αἱ ἴδιαι. Καὶ ὄχι διὰ νὰ ἀπαλλάσσωνται τῶν εὐθυνῶν των, μεταθέτουσαι σοβαρώτατον κύκλον κρατικῶν ὑποθέσεων εἰς ὀλιγοπρόσωπα, ἀνεξέλεγκτα καὶ ἀνεύθυνα ἔναντι πάντων ὄργανα, κολακευομένης τῆς ἀδόλου λαϊκῆς εὐπιστίας μὲ τὸ ἀπατηλὸν προσωπεῖον τῶν ποικιλονύμων «Ἀνεξαρτήτων Διοικητικῶν Ἀρχῶν».

Ἡ Δημοκρατία δὲν θὰ πρέπει νὰ αὐτοῦπονομεύεται, οὔτε ὁ λαὸς νὰ παραπλανᾶται ! ...

Χρῆστος Α. Σαρτζετάκης